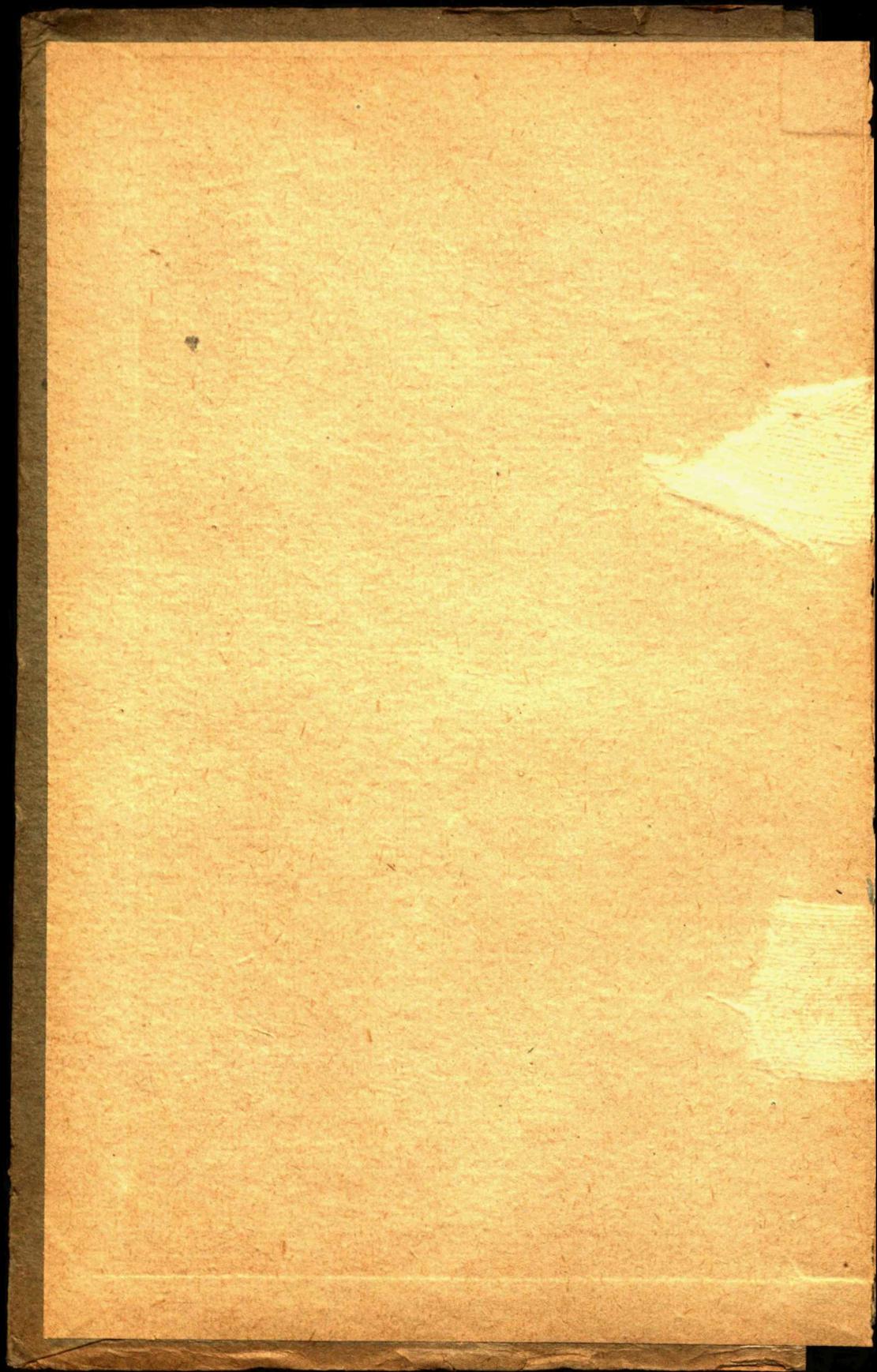

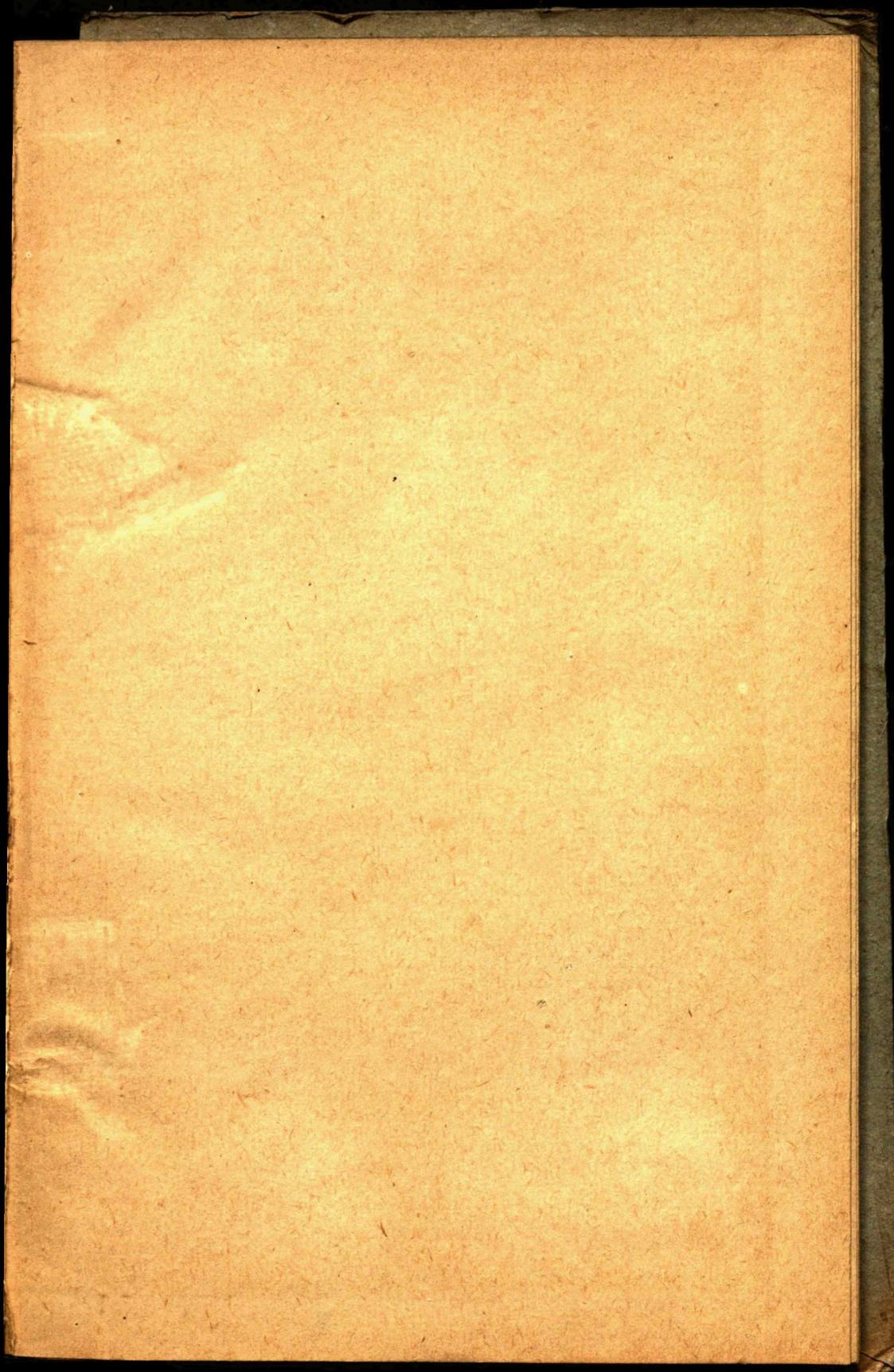
84(2рос-Коми)
Л46
8336к

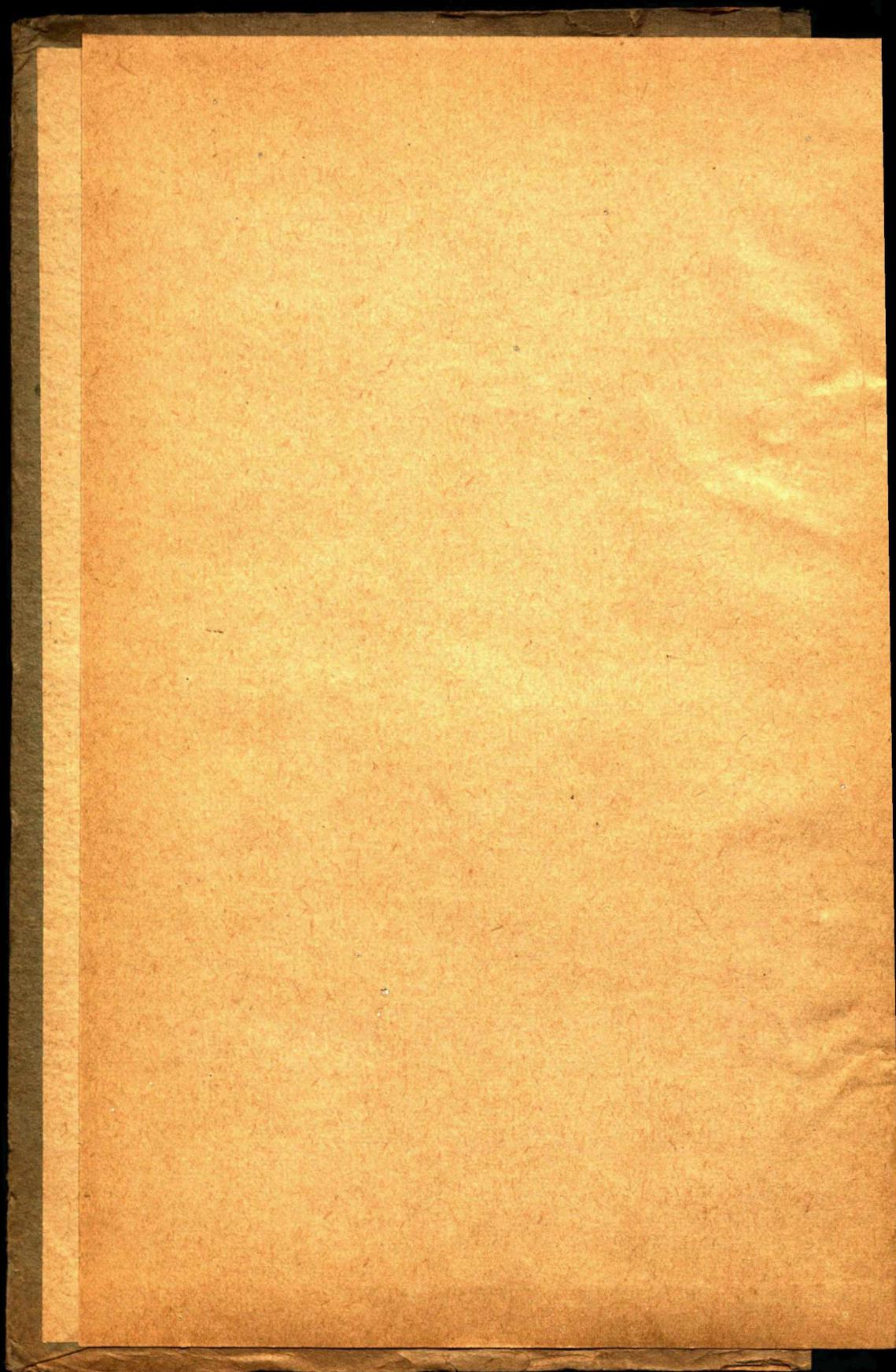
Коми республиканская
библиотека им. В. И. Ленина
ПРОБЛЕМЫ... ЭТАРНИЙ

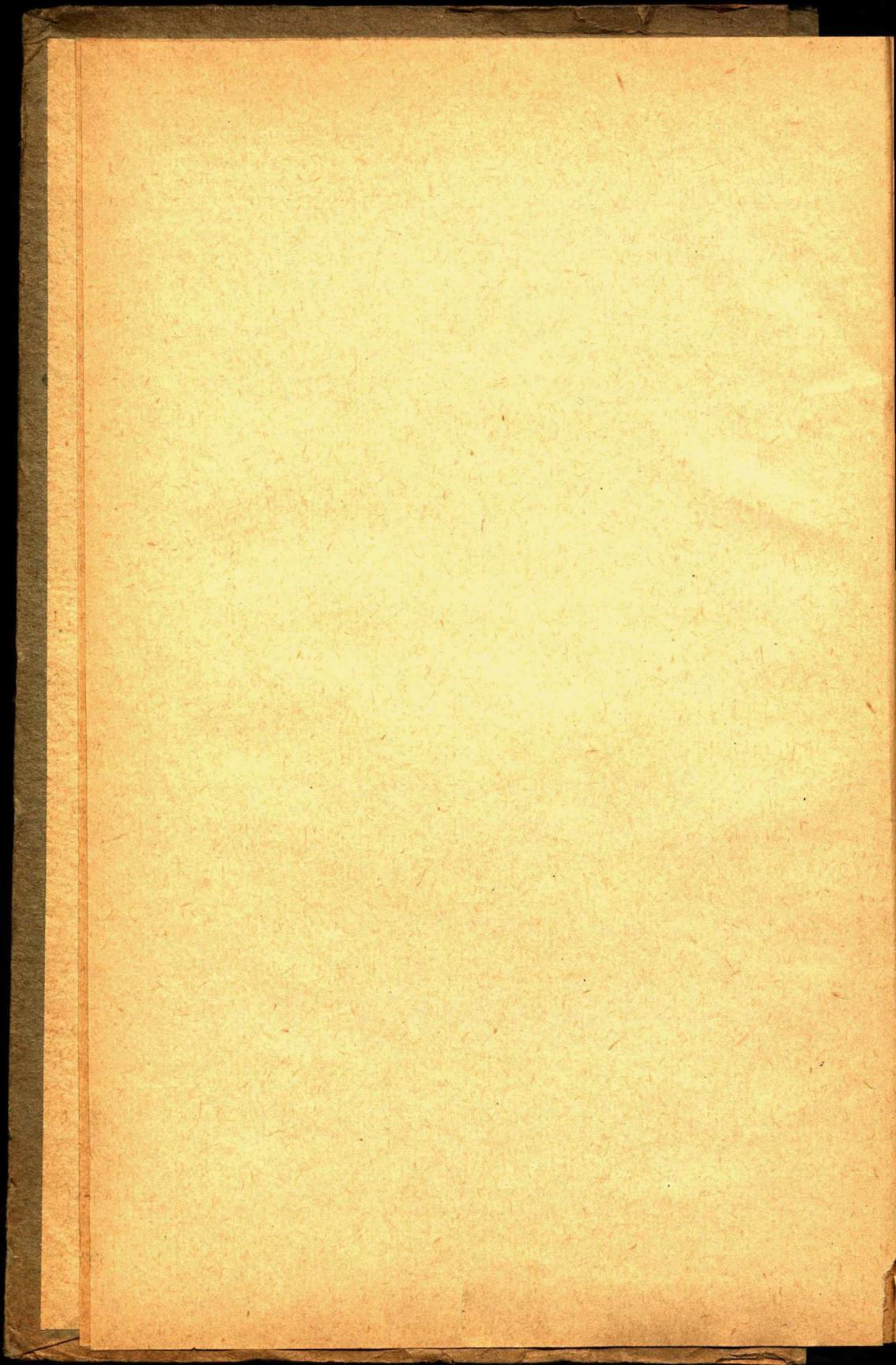
КОМИГОСИЗДАТ 1938

Колі сѳветскѳ писателјас
тајѳ сборникѳ сѳбны ленинско-
сталінскѳ комсомолѳн славнѳ
XX вѳса јубилејлы.

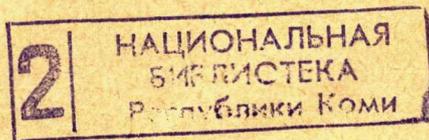

~~Н-Зыр.
НЗ-172а~~

84.(2 Рос-Коми)-4
Л 46

Л Е Њ И Н С К О -
С Т А Л Ъ И Н С К Ö Ј
К О М С О М О Л Л Ö Н
Б Ы Д Т А С Ј А С

(ВИГТЈАС, ОЧЕРКЈАС да КЫВБУРЈАС)

инв. № 633

СЫКТЫВКАР
КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЈ ИЗДАТЕЛЬСТВО
1 9 3 8

8336 K

ПИТОМЦЫ ЛЕНИНСКО-
СТАЛИНСКОГО
КОМСОМОЛА

РАССКАЗЫ, ОЧЕРКИ И СТИХОТВОРЕНИЯ

г. СЫКТЫВКАР
КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
1 9 3 8

П. АРОХИН

ПОВТӦМ ГЕРОИЦА

(Очерк)

Красној партизанској отр'адлѡн повтӦм ныв—разведчица Домна Каликова пѡгѣбитис белогварѣјшцинакѡд тыш нубдан војасѡ храбрѡјјас смертѡн. Сы жылыс јарјугыд паметыс дыр кад кежлѡ колѡ комѣ ужалыс јѡз сѡлѡмјасын.

Сѣјѡ вѡлі прѡстѡј крестанској ныв, ез тѡдлы челаѡ дырса гажа олан кадсѡ нѣ томлунсѡ. Батыс кувейс воѡ, ѣ домна колѣс мамыс дѣнѡ, кодлѡн сы кынѣ вѡлі нѡшта кујѣм челаѡ.

Сѡкыда овейс домналы челаѡ дырса кадас.

1918-дд воын домна пырис ужавны курьершабн уезднӧй земельнӧй отделӧ да упорнӧја кутис ужавны ас вылас. Сылы велӧдчӧмнас вӧлины собрањијас да митингјас, кӧнјасын сижӧ, кӧт і ез-на нӧшта вӧв коммунистическӧй партијаса шленӧн, участвујтис активнӧја.

Кор том советскӧй республикаӧс кышалисны белогвардејшщина да интервенција да Коми крај лоис белогвардејскӧй нашествіе угроза улын, домна пырис комсомолӧ, сесса коммунистическӧй партијаӧ.

— Мыјда менн ем вын да кужанлун,—шуис сек домна,—ставсӧ сета революција делӧлы. Кӧт ме і неграмотнӧй сиктса ныв, но ог-ӧмӧј-нӧ вермы вајны кӧт кушӧмкӧ пӧлза советскӧй властлы? Вајӧ меным подхофашцӧј уж. Ме кӧсја ужавны, велӧдчыны і ужавны.

Том ныв шыӧдчӧмӧн ревкомнн весіг неуна смутитчисны, сы понда, мыј тајӧ вӧлі медвоzza нывбаба отр'адас. Но домна налыс сомненијесӧ зик пыр-жӧ бырӧдис.

— Ӧд отр'адын вермас лоны быдсама ужыс. Мыј, ме, тижан ногӧн, винтовка кутны ог саммы?

Домнаӧс зачислитисны отр'адӧ, думајтӧмӧн, мыј сижӧ кутас ужавны обозын либӧ отр'адын, нуны санитаркалыс објазанностјас. Но белогвардејецкӧд первојја паныдаслігӧн-жӧ сижӧ ачыс определитис аслыс местасӧ, і тајӧ објазанностјассӧ некод сы кынзи буржыка пӧртны олӧмӧ езкуж—ас вылас сижӧ бостис разведчиклыс роль. Бојевӧј дејствијас дырји да врагкӧд паныдаслігӧн сижӧ петкӧдліс шоч хладнокровіе да спокојствије, бура владејтис винтовкаӧн да пыр вӧлі воzza радјасын аслас бојевӧј јортјасыскӧд.

Бојевӧј олӧм заводитӧмсањ домна лоис зик тӧдтӧмӧн. Сижӧ вӧлі армејскӧй обмуњдированіеын і некор ез колчывлы аслас винтовкатӧг да весіг воштіс ассыс собственнӧј нѳмсӧ. Отр'адын сижӧс кутисны шуны Ваѳаӧн, сы понда, мыј тајӧ нѳм улын сижӧ унаыс, мужичӧјӧ пастасӧмӧн, ветльвліс разведкаӧ.

Код ескӧн верміс думајтны, мыј ташӧм том ныв верміс тајӧ уж вылас петкӧдлыны та мында настојчивост да

ізабретателност, аслас оломнас пыр опасност воґо петомон. Белогвардејецјасон бостом местајасті шныр'ајтомон, мукод дырјыс пыді тыло пыромон, отр'адса командовані-желы пыр вајавліс ценној сведеңіјејас протівнык располонженіје да мундом јылыс, массајас настројеніјејас јылыс. Домна вісіс ассо аслас дело выло, находчивост да смеллун сіјо ужын пыр воліны верној спутнікјасон. Сіјо петкодчывліс беложјасон бостом сікто то детінкао пастасомон, то јамшцік пыдді, то пелтом-немој корысон, то клікуша-предсказательніцаон.

* * *

Медборјыс разведкао сіјо муніс даскык морта отр'адкод і, кыці і мукод дырјі, некодон казавтог пыріс сікто, кодос секі волі бостома беложјасон. Но јортјасыслон неосторожност да небдітелност губітісны сіјос да разведывательној отр'адлыс унжык јуконсо. Ас выланис лішнја надетчомон, сылон јортјасыс ез обследујтны местасо да ез тодмавны, емос-о збылыссо матын беложјасыс, а домна следјас серті, оті јуалом мужік кывјас выло надетчомон, мыј беложјас сіктын абуос, спокојноја пырісны сіктас.

Сіктас домна пыріс отнасон чукортны агентурној сведеңіјејас. А сылон јортјасыс, оті красноармејец візодом улос асыныс војјассо колломон, сіз-жо мунісны сіктас. Буреш сіјо кадас ју берек сајті сіктас локто волі белогвардејскі отр'ад, коді некушом шумтог да лысытог отщощ војјасыскод бостіс красноармејецос і сіјо-жо каднас волі кыщо бостома отр'адос. Домналон откымын јортјас, серјозној војсасом ветвы вермытог, пыр-жо волі бостомаос плено, а откымынлы удајтіс пышјыны.

Домна кваітіс лысодмјас борын, кор беложјас куталісны-нін сылыс јортјассо. Аздомон, мыј војсасны воґо он вермы да кышалом пырыс мунны оз поґ, сіјо применітіс маскіровкалыс асыс обычној тактіка. Домна ез ескы протачокон прікідывајтчыс козаінлы, коді рекомендујтліс мод кышано пастасны да колчыны сылы сы ордо; сіјо которон петіс ывла выло, ас вылас салдатскі шынељ пыдді козајкамыслыс пас шыбытомон. Дашко сіјо ескон свободноја муніс оцепленіје пырыс кыз местној нывбаба, езко ескон сіјос выдајтны.

домнаѳ вајѳдїсны полкса штабѳ да јуалѳм вылѳ, кодї сїјѳ сещѳмыс, ез понды отпірајтчыны.

„да, ме коммунистка і помѳз кута служїтны аслам партија делѳлы“. Допрос вылын сїјѳ ѳткажїтчїс сорнїтны, шудѳмѳн, мыј банѳїтјаскѳд сорнїтны оз кѳсјы да пыткајасыс оз пов. Тащѳм упорствоѳн сїјѳ сувтїс офицерскѳј суд воѳѳ. Кѳт мыјда ез зїлы полкса штабын, сїјѳс нѳјтѳмѳн да быдногыс грѳзїтѳмѳн, медем кѳт мыјкѳ мында да тѳд-малыштны сылыс, пленнїца упорнѳја оліс чѳв. Азѳдѳмѳн, мыј угрозајасѳн нїнѳм не бостны, домнаѳ сетїсны поручїк Јевдокїмов распораженїе улѳ. Јевдокїмов вежалун чѳж сїјѳс допрашївајтїс, уговарївајтїс, повѳдлїс пыткајасѳн, кѳсјыслїс сетны награда, но сїјѳ пыр оліс чѳв. Медбѳрын, терпенїеыс петѳмѳн, Јевдокїмов нѳјтїс домнаѳ саѳ быртѳзыс, быдногыс іѳдевајтчїс беззашїтнѳј, но непобедїмѳј нывбаба вылын, да сдајтїс сїјѳс бѳр полкса штабѳ.

Полкса штабыс домнаѳ мѳдѳдїсны Кулѳмдїнѳ губернатор Латкїнлы допрос вылѳ. Сїјѳ встретїтїс домнаѳ кывјасѳн.

— Сурїн краснѳј шпїонка. Тѳдан таыс мыј тенѳ вїччыгѳ? Мѳвпыштлїн-ѳ те та јылыс воѳжык?

— Кыз не тѳдны,—достоїнствоѳн да полнѳј самообладанїеѳн вочавїзїс домна.

— Те, вїсталѳны, упрамїтчан?! Немѳјѳс ворсѳдан?! Вес упрамїтчан, аслыд-жѳ локѳс вѳчан. Мїжанлы колѳ тѳдны кушѳм-сурѳ сведенїејас краснѳј отр'адјас јылыс.

— Колѳ-кѳ тѳдны,—горѳѳја да вызывајтана сїјѳ вочавїзїс,—верман ачыд ветлыны Уст҃ысолскѳ.

Латкїн зев јона скѳрмїс, вїѳдлїс лѳг сїнјасѳн; сїјѳ ез вїччыс тащѳм вочакыв. Сы возын сулалїс обезоружїтѳм враг, непоколебїмѳј, непокорнѳј. Кыз лыстѳ вїставны тащѳм ѳерзостјас Вологодскѳј губернаса губернаторлы прѳс-тѳј крестанскѳј ныв.

— Те тѳдан кодкѳд сорнїтан?! Тащѳм ѳерзостјассыс еща тенѳ пыр-жѳ лылыны, но лылѳм воѳвылын мї тенсыд кывтѳ ловјавывсагыд клешщїѳн нещыштам!.

домна тащѳм-жѳ самообладанїеѳн шуїс палачлы ассыс кывјассѳ:

— Месаң ѳтї кыв бостѳм дорыс тенад, вїрјуыс, воѳжык нѳтї рыжѳј јурсї сї оз кол тенад јур вылад. Мынты-

сан і те, палач, аслад журнад дбајас да сіротајас сінваыг да безвіннѳа мучітѳм јѳз быд вір војтыг.

Латкін піңјаснас герчнїтѳмѳн горѳдіс:

— Сувт піѳсвылад да молїтчы казнїтѳм воэвылад. Тенѳ пырыспыр-жѳ лоѳ лылѳма.

— Молїтчы те. Теныд колѳны јенлѳн мїлѳстыс да губернаторскѳј чїнјас...

Губернаторлѳн чужѳмыс лої зїк келыд-лѳз рѳма, сїѳ паметсѳ воштытѳзыс дурміс да пондіс сетавны фїкѳј распораженїејас:

— Казнїтны краснѳј шпїонкаѳс! Нет, первој пытајтны жестокѳја... Кывсѳ нещыштны вуж выјѳныс... Сетны Вјаткінскѳј карательнѳј отр'адѳ!

Губернатор дїныс домнаѳс нуѳдісны Помѳсдїн сїктѳ да пуксѳдісны кѳзыд амбарѳ, арестнѳј помешченїе дїнѳ усїленнѳј караул сувтѳдѳмѳн. Зѳн рытывбыд мунїс допрос. Но і аслас жестокостјасѳн да пыткајасѳн прославітчѳм палач Вјаткінлы ез удајтчы перјыны домна вомыс нї ѳтї кыв краснѳј отр'адјас лыд јылыс да сылѳн вооруженїејас јылыс. Сїѳ сулалїс палачјас воэын безоружнѳј пленнїцаѳн, но сїѳ вѳлі мужественнѳј комсомолкаѳн, коммунаркаѳн, зев стојкѳја зашщїшщїтчїс медбѳрја мїнутјасѳз, горѳѳја і славнѳја нуїс помѳз револуцїоннѳј знамја да коммунаркалыс нїм.

Кор сетїсны домнаѳс палач Вјаткін кїподулѳ, сїѳ зев бура гѳгѳрвоїс, мыј сы мученїејаслы матысмѳ регыдја пом, мыј лїчнѳј олѳмыс сылѳн помасѳ, но лїчнѳј олѳм вѳсна сїѳ ез тѳждыс—сїѳс ставнас, весїг ѳтї каплаѳз аслас том олѳмыс сетїс Октабрскѳј револуцїјалыс завојеванїејас дорјѳм былѳ.

Зѳн вој жын каратель Вјаткін аслас помощнїкјасыскѳд вїїсїс пленнїца дїнын, прїменајтїс быд сїкас пыткајас, хїшщнѳј эвер моз горзїс аслас жертва вылын. Воэза допросјас вылын-кѳ нї ѳтї кыв ез сетлы домна аслас мучїтельјаслы, тајѳ бѳрја допрос вылас сїѳ горнїтїс вывтї уна. Сїѳ јѳга щѳѳгысїс палачјаскѳд, ачыс їсступленнѳја горзїс на былѳ, став гѳлѳс тырнас ошкїс Сѳветскѳј власт да коммунїстїческѳј партїаѳс, сїнманыс їзѳевајтчїс аслас мучїтельјас вылын, предвешщїтїс налы регыдја пом. Сїѳ нарошнѳ сорнїтїс горзѳмѳн, медем кылїсны сылѳн кывјасыс

арестнӧй помещеније ортсыладорӧз, белӧјјас кабыр улын страдајтыг ужалыг јӧз пельӧз. Звермӧм банџит Вјаткин, кор ез вермы перјыны коммунистка вомыг ни ӧти колана свефеније, садбыртӧчыг кучкаліс прикладӧн, щӧктис колны сјјӧс ӧти улыс белӧј кежыс 30 градуса кӧчыд былӧ, кјјассӧ-кокјассӧ кӧрталӧмӧн да вомсӧ тупкӧмӧн.

Мӧд лун асывнас сјјӧс, жынвыјӧ ловјаӧс, петкӧдисны нуӧдны казнитан местаӧ. Кодыр сјјӧс ражалісны да кјјкалісны кӧчыд ваӧн, сјјӧ воіс ас садас, а кок јылас сувтны оз-нын вӧлі вермы, но ывлавыв свежӧј сынӧд неуна вынјӧртыштіс сјјӧс. Туј вылас сјјӧ пыр чӧв оліс. Кодыр сувтӧдисны Ежва кыркӧщ улӧ, сјјӧ ез вермы-нын сувтны аслас кокјас былӧ: зӧн вежон чӧжса пыткајасӧн жүгӧдлӧм, когаслӧм вјрјајыс дугдіс сылы повјнутчыны, сјјӧ угі јі былӧ пуксӧн, но вежӧрыс да сӧлӧмыс ужаліс-на јаснӧја.

Кодыр палачјас пыг ӧти зев грубӧја пондіс іџевајтчыны да шуіс:

— Но, коммунистка, јурбіт, пырыг-пыр тенӧ лылам.

— Лыјлӧ, понјас, но став јӧзсӧ он лыјлӧ,—вӧліны медбӧрја кывјас коммунарка домналӧн.

Завоџітчіс медбӧрја пытка, тыдалӧ, палач Вјаткинлы еща-на вӧлі мучітӧма коммунаркаӧс. Чужӧмас прикладӧн кучкӧмӧн чегісны домналыг вој пјњассӧ, чегјалісны чун-суставјассӧ, нещкісны чуњ гыжјассӧ. Сјјӧ паскыда шевгӧдӧм кјјасӧн кујліс Ежва јі вылын, муртса тӧдчана судорогајасӧн слабініка вочавіліс палачјас кучкӧмјас былӧ. Зӧн час четвџрт-на сјјӧс мучітісны казнитан местаын. Но, кажітчӧ, тајӧ разын палач Вјаткинлӧн холујјасыс мырсісны весшӧрӧ-нын, најӧ сџтервовыв понјас моз когавлісны ез ловја коммунаркаӧс, а сылыг кӧјдӧм шојсӧ. Расправа вӧчӧм бӧрын банџитјас еновтісны сетчӧ сылыг шојсӧ, а населенијеӧс ӧлӧдісны, мыј сылыг шојсӧ ідралӧмыс ідралыгсӧ лоӧ лыјлӧма.

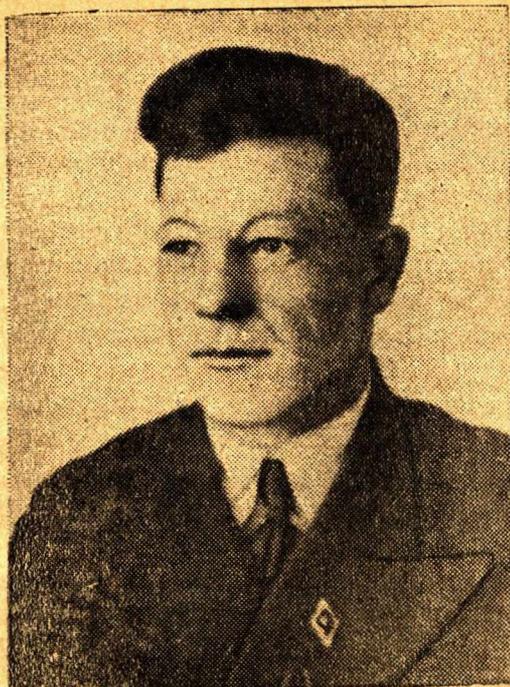
Тајі пӧгібнітіс комі ужалыг јӧз пыг петӧм славнӧј ныв, мужественнӧј коммунарка домна Калікова.

* * *

домна Калікова—міјан народлӧн славнӧј ныв, коді асыг олӧмсӧ ставнас сетіс Лџенін—Сталин делӧ вӧсна. Сылӧн німыс кутіс лоны легендарнӧјӧн. Комі ужалыг јӧз сы

жылыг паметсѳ вежапырыг вѳѳны асланыс сѳлѳмын. Мѳ-
жанын медвоѳѳа комсомолка, героѳна жылыг поетѳас теча-
лѳны сыланкывѳас, поемаѳас. Сылѳн жеѳыѳѳк, но ѳарѳугыѳ
олѳмыс да тышыс колѳ лоны мѳжанлы прѳмерѳн. Лоны сѳѳ-
жѳ помѳѳ преданнѳѳн Ленин—Сталин партѳја сѳлѳлы, ло-
ны сещѳм-жѳ повтѳмѳн да мужественнѳѳн, кущѳмѳн вѳли
славнѳѳ комсомолка домна Каликова!

21-ѳѳ во-нын ѳорѳзалѳ мѳрын медвоѳѳа мѳжан могучѳѳ сѳ-
ветскѳѳ государство. Шуда да гажа олѳмыс великѳѳ Сѳ-
ветскѳѳ Соѳюзса народѳаслѳн. Сѳветѳаслѳн Чрезвычайнѳѳ
VIII-ѳѳ Ставсоѳюзса сѳезд вылын Сталин ѳорт аслас докла-
дын ССР Соѳюзса Конституѳѳја проект жылыг вѳсталѳс:
„Тыш нуѳдан да лишениѳеѳаса туѳ прѳѳѳѳѳѳм бѳрын прѳѳѳ-
нѳѳ даѳ долыѳ имѳйтны ассыѳ Конституѳѳја, кодѳ вѳсталѳ мѳ-
жан победаѳаслѳн плоѳѳас жылыс. Прѳѳѳѳѳѳ даѳ долыѳ тѳѳ-
ны, мыѳ вѳсна тышкасѳсны мѳжан ѳѳз да кыѳѳ наѳѳ шедѳѳѳ-
ны всемѳрно-ѳсторѳческѳѳ победасѳ. Прѳѳѳѳѳѳ даѳ долыѳ
тѳѳны, мыѳ мѳжан ѳѳзѳн зев уна кѳстѳм вѳрыс ез вош вес,
мыѳ сѳѳ сѳтѳс ассыс резулѳтатѳссѳ. Таѳѳ вооружаѳтѳ ду-
ховнѳѳ мѳжанлыс рабочѳѳ классѳс, мѳжанлыс крѳстанствоѳс,
мѳжанлыс ужалыс инѳелѳлигенѳѳѳѳѳс. Таѳѳ ѳѳткѳ воѳѳ да кы-
пѳѳѳ законнѳѳ горѳостлыс чувство. Таѳѳ ѳонмѳѳѳ ескѳм ас-
вынѳасѳ да мобѳлѳзуѳтѳ коммунизмыс выл победаѳас ше-
дѳѳѳѳм вѳсна выл тыш вылѳ“.

Ja. РОЧЕВ

НИКОЛАЈ СИДОРОВ

(Очерк)

Вөрјур вылын ҷірдаліс асја шонді. Сікт уғис-на асја чёскыд унмён. Гурјевка сікт пастала сёмын-на кык-кујім пач труба заводітисны јенежлаң пёлавны щын, а сомна Јогор, дёрём вевдортис вёнагёмён, кіна улас ассыс черсё сојнас топдёмён, ынкёма кокјаснас важён-нын вослаліс долнөј пілаён пілітчан скамја дінө. Кулак Потапов-јаслыс сылөн вёлі уждёма нан, челафлы бостёма сітеч, гёгёрбок вёјёма ужјёзё. Ставыс тајё щёктё чеччыны јёзыс-мортыс воғжык да ужавны кыҗа верман сордэжык. Таҗі быд лун. Мукёд дырјі сурлывлё лунбыд пілітчан скамја вылын сулавны вомё нан крёшкі бостлытёт. Солнөј пілатё ётарё-мёдарё кыскавны абу јона кокныд. Унаыс лоб жајавлыны... I талун со сіҗ-жб. Ывлаыс вёлі жар.

Јбз садмиг кежлас Јогор вбли-нин скамја вылын да копра-
сис пѣла бѣрса. А чужѣм вывтыс пѣсыс визлалѣс шорѣн.

Гортас Јогор мѣдѣдчѣс шондѣ леччѣм бѣрын. Матыстчѣс
пѣлынтчѣм ѣдѣса, кисыны лѣсѣдчѣм, паччѣрын ѣшињаса
аслас ѣчѣтѣк керка дѣнѣ да, керкаѣ пыртѣз, пощѣс вылѣ-
лезчѣмѣн бура дыр шојччѣс. Керкаѣ пырѣм бѣрын матыст-
чѣс зыбкаын кујлыс кага дѣнѣ да сылѣн нумјалана сѣнјасѣ
вѣдѣдѣг моз наѣдѣнѣкѣн шуѣс:—Мыј, мы-ыј кѣсјѣ шуны, ѣчѣт
Мѣколај? Мы-ыј кѣсјѣ шуны? Ој, кушѣм ѣчѣт... Мыј бара
теыс артмас... Лолан он коркѣ батѣвѣ вежыснас-а?..

ѣмна Јогор сѣнвоѣдѣ сувтѣсны олѣм војасыс. ѣерт кор-
кѣ сѣјѣ вѣвлѣс тащѣм-жѣ, кушѣм ѣ ѣви Кола пѣыс. А кор-
сувтѣс ас кок јылѣ, помнѣтан војас заводѣтчѣгѣн, сылы пыр-
жѣ ковмѣс петны јѣзѣ, корсны кынѣмпѣт. Кѣт мыјда Јогор
ез зѣл сѣнвоѣдѣ сувтѣдѣлыны ассыс чѣлаѣ војассѣ, сѣѣи ез ѣ
удајтчы: најѣ Јогор олѣмын... пѣштѣи ез вѣвны. ѣ став олѣ-
мыс сы сѣнвоѣдѣ сувтѣс кулакјаслы мыр бертѣмѣн, пѣлѣтчѣ-
мѣн, кер лѣзѣмѣн, Ворчанка, Лѣетка да Вјатка јујас куѣа
вјаткаса лесопромышлѣннѣк Каблуковјаслы помтѣг вѣр кы-
лѣдѣмѣн. Мыјда сыѣн вѣлѣи уж вѣчѣма, тајѣс муртавыны вѣлѣи
сѣкыѣ, а тырвыјѣ пѣтѣса олѣмѣ воныны ез вермывлы.
Став бур томдырсѣ ужалѣс кулак Поталовјаслы—Боѣфор
ѣлѣшлы, Мѣкол Васкалы да мукѣдјаслы, а најѣ-жѣ ѣ шу-
лывлѣсны:—Ок, ѣмна Јогор, омѣла-тај олан; дышѣдѣчыш-
тан, тыдалѣ...

ѣ тащѣм шуалѣмјас вылас Јогор Иванѣвич вѣчавѣѣны нем-
торјѣн ез вермывлы, сѣмын дѣзмѣмпырыс мѣвпыштлывлѣс:
„Омѣла-тај озырман ѣсѣѣѣнажын мунад“... Јогор Иванѣвич-
лыс воксѣ гѣллуныс вѣтлѣс Сѣбѣрѣ кынѣмпѣт корсны.
Сѣбѣрѣ мунѣгѣн сѣјѣ ассыс му пѣјсѣ коллѣс вокыслы, но ѣ
тајѣ кусѣксѣ мырдѣс кулак ѣанук Васка (сѣјѣ-жѣ пота-
повшѣѣна чукѣрыс).

ѣмја век ыжѣдѣ. Сојыс лыѣ сѣдѣ. Ужавны колѣ век
унжык да унжык, а Јогор Иванѣвичлѣн выныс ѣтарѣ јамѣ
ѣ јамѣ. Со сѣјѣн сѣјѣ ѣви, пѣыс зыбка воѣын сулалѣгѣн, се-
щѣм јона ѣ мѣвпалѣс: „Быдмы, јонмы: сѣдѣ ужтѣ бертны
выныѣ ковмас“.

Тајѣ вѣлѣи 1910 воын Гурјѣвка сѣктса пѣлшѣѣк Сѣдорѣв
Јогор Иванѣвич семјаын. Квајтѣд кагаѣн чужыс Нѣколај вѣ-
лѣ сѣмын-на кымынкѣ тѣлысса.

* * *

Збоја шывгѡны војас. Некущѡм пыкѡд оз вермы на-
јѡс воѡ мунѡмыс кутны.

Николајлы лоіс-нын 7 арѡс. Семјаын нѡшта-на соѡны
сојысјас: најѡ-нын кѡкјамыс душ. Му вѡлі век ѡтмында.
Олан керкалѡн вежѡмыс лоіс сѡмын сын, мы јонжыка
важміс. Рытјасын челаѡкотыр ѡузган дорын дурыштасны,
іѡасјасѡн волсалѡм жождѡ узны водаласны да некыті лоѡ
прѡјѡитны. Батыслы ужјас вылын мѡдіс мыјдакѡ отсаышт-
ны Николајлѡн ыжыджык вокыс—Міхаіл, но кулақјас вы-
лѡ ужалѡмыд-тај вѡлѡм пур вылыс ва лѡдѡм код: мыјда
кѡт ен ужав, век ужјѡзјасыд соѡбны і соѡбны.

Коркѡ ѡтік асылѡ, кор Николајлы вѡліс 7 арѡс, мамыс
сіјѡс вердыштіс, пастѡдіс, рузум піѡ тубыртіс чорѡм
нан тор дај мѡдѡдіс јѡзлыс мѡс візны. Тајѡ сылѡн вѡлі
ужавны первојјасыс бѡстчѡм, тајѡ сылѡн вѡлі аслыс кы-
нѡмпѡт перјѡмлѡн заводітчѡм. Ужыс став довыс вѡлі ужа-
лігѡн сојѡм.

Челаѡјаскѡд котравны кад мѡдіс век ещажык і еща-
жык чуктыны. Кѡкјамыс арѡс тырѡм бѡрын пыравліс шко-
лаѡ. Кызкѡ да мыјкѡ, кѡмтѡм сорѡн кујім тѡв котраліс
школаѡ. А кор Міхаіл вокыс доброволецѡн муніс Красној
Арміјаѡ, батыс шуіс:

— Міколај, школатѡ лоас еновтны. Колѡ ужавны.

І велѡдчѡмсѡ лоіс еновтны да заводітны батлы
отсасны.

Ташѡм ногѡн-ждѡ велѡдчѡмыс ковміс еновтчыны і чојыс-
лы, коді кѡсјѡ вѡлі велѡдчыны учітельницаѡз. Мамыс сылы
шуіс:

— Тырмас, азған вок-чојыдлѡн кѡм ні пас абу. Колѡ
печкыны.

Васіліса јона бѡрдіс, но бѡрдѡмыд-тај пікѡ воѡм бѡр-
ад оз отсав.

* * *

Кола Сіѡоровлы вѡлі 14 арѡс. Тѡвјасын век-нын ба-
тыскѡд да ыжыджык вокыскѡд ужавліс пес вѡр пѡрѡдан
да кыскалан ужјас вылын. Но пуркылѡданінын ез-на вѡв-
лы. 14 арѡса Кола тајѡ воѡ первојјасыс батыскѡд лѡсѡд-
чіс кывтны Вјаткаѡ. Тулыснас воѡ-на мунісны Огіновка

отсасіс батыслы. Гōла олыс семжаад челадыд быдмōны термасōмōн. Кынōм мурталō валыс арлыдсō: пōтжык-кō, пōзō дыржык челадавны; сожансыд эскалан—даснол, дас-вīt арōснад ковмас даскōкјамыс, кыз арōсаѡн астō чајтны.

Воіс мōд тулыс. Кола Сідоровлы ковміс кывтны ас кежыс-нін. Тајō тулысын ѡтї зонкōд сїјō бостчїс кылōдны 90 кубометрōвōј піпу пур. Кывтїсны Летка куза. Бōрō колїс-нін Летка јулōн куз тујыс. Гырыс ѡјјасѡн во-лањ век нуѡ і нуѡ ытја ва дырјї збојыс збој Вјатка ју-То-нін тыдовтчō тујлōн помыс. Испытанїе, пōзō шуны, выдєржїтōма: сōмын нōшта колї буржыка сїбōдчыны. Кола воэвылыс лōсōдїс куз снаст. Помас чорыда кōрталїс пакōр (јостōм пома мајōг): кор пурјыс матыстчас кыр дї-нō, ковмас чеччыштны да тајō пакōрнас і копорїтны (кут-ны). Мōд ногōн вїзув ва вьвтї шывгыс ѡдзōм пуркōд он справїтчы.

Стојанка век ѡтарō матыстчō. Пур кылōдысјас став вынōн сынōны береглањ. Пōсалōмысла чужōмјасныс доналōма. Вот і матыстчїсны кыр дїнō. Кола снаст помсō кїѡ бостōмōн чеччыштїс берегō, кымынкō восков восковтїс кыр паныд да пакōрлыс ѡтар помсō муѡ чуткōмōн мōдар помōд став ебōснас, пїнсō векуштōмōн, вōлї лїчкō бōрō. Но вїзув ваыд вōлōм дасвīt арōса фетїнка дорыс вына-жык: Кола ез і тōдлы, кызї сїјō кырымыс нещыштчїс па-кōр, ѡтар помнас крукасїс ас кыѡм кыз дōраыс вурōм дōрōм пōла улїас да Кола вылō-вылō качлїс сынōдас. Му вылō пласт услōм бōрын, кыз верміс регыджык зїлїс чеч-чыны да заводїтны вылыс копорїтны. Пурлыс мунан ѡдсō лоїс дугōдōма. Домасōм бōрын Кола долыдпырыс пуксїс кыр јылō. Сїјō ассō ачыс чајтїс кōзайнōн, мед кōт снаст помыс сїјōс і качōдлїс сынōдō. Вїдны вōлї некодлы. Ме-дым кодкō ѡнї сїјōс заводїтлас нїмтыны челаѡн! Кылōд-чōмлыс школа сын лōї тырвыјō помалōма. І тасан сынлōн заводїтчїс аскежса кылōдчан уж. Мукōд тулысō сурлыв-лїс тајō јујасōдыс пурјōн кывтлыны не ѡтчыдыс.

* * *

Не сōмын пур кылōдан ужјас вылын ковмылїс ужавны Кола Сідоровлы. домна Јогор семјалыс кылōдчан ужја-сыд кынōмсō мыјкōмында пōткōдōны вōлї сōмын тувсовја

кад кежлас. Арын, төлын, гожомын колө вөлі корсны му-
көд сикас нажетка. Кылөдчан ужө велөдчөмкөд щощ і
ковміс велөдчыны пөрөдчан да кыскасан ужө. Тајө воө
домна Јогор Осіновка јол дорө мөдөдчис піјаныскөд.

— Ужјөзтө мынтыштам да гашкө көт мыјдакө вермам
нажөвітыштны. Керкаыд јур вылө кіссыны лөсөдчө,—
шуаліс сіјө вөрө петөм воэвылын. Воісны Осіновка дінө.
Овмөдчисны му жожа ічөтік чадушкә (баңкә). Заводі-
тісны ужавны: Јогор ачыс ыжыджык піыскөд пөрөдчө, а
Кола кыскасө. Вөрсө колө вөлі кафішше вылө кыскавыны
12 кілометр сајыс. Муқөд дырјі зік меставывсааныс лоас
локны пемыдөн.

Өтчид артміс вічыстөмтор. Ывлаын пукаліс сөд вој.
Брустөн өшөдчөм кыз кымөрјас оз лөзны мыччысыштлыны
нөті козувлы. Лөң. Рытыс төдчымөңја шоныд. Кола воө-
лаліс кер тыра доф бөрсааныс, вомгорулас нуріс¹⁾. Бурещ
вөлі лөзчө Осіновка јол гуранө. Друг сынөдсө му пыщсаң
моз кошыштіс:

— Б-у-у-уу-гуј!..

Кола зік пыр і места вылас лапмунліс. Јај кузаыс быт-
тө котөртіс көзыд сөніка ва. Колі здук мөд-којмөд. Ез-на
весіг уфит бөр мортјаммасны, бара сынөдсө орөдө:

— Б-у-у-уу-гуј!..

Шөјө вошіс четінка. Оз төд, мыј вөчны: зев өдјө ко-
төртіс доф бокті вөв дінө, ачыс ез төдлы, кызі кышасіс
вөв вылө да мөдіс вөвсө кулыны-лачкыны.

Кор-некор і воіс чадушкә. Вөвсө лөзалөм бөрын пы-
ріс да багыслы да Міша вокыслы мөдіс віставлыны лөм-
тор јывыс. Кыкнаныс сы вылө візөдісны нумјалана сіңја-
сөн, но сіјөс кывзісны помөз, а сөсса вокыс серампыр і
шуіс:

— Уфитөмыд-на вөв вылад кајны, а то ескө ошкыд те-
нө сені-жө і сојіс.

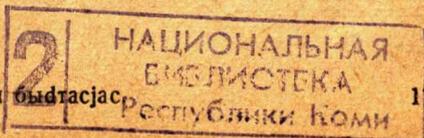
— Верміс, ферт,—сералігтыр-жө содтіс багыс. Та бө-
рын тыр стөча најө јуасісны кызі тајө вөлі. Јуасісны і
сералісны, а бөрынжык багыс шуіс:

— Ој те, работнік. Сузыд шөјө воштөма.

Дыр-на та бөрын багыс да вокыс сералісны ош чујд-

1) Муртса кывмөн сыліс.

2. Ленин ско-сталинскөј комсомоллөн

лѡмнад. Сылы вѡлі жанѣм: тыр мужік пыѣді ужалѡ, лун-
лунѡн кер кыскалѡ, і кушѡмкѡ суѣ етащѡма верміс пов-
ѣѡдны.

Мыыс кѡт ез лолы, вѡрлеѣѡмѡ велѡдѡм куѣа экзамен
лоіс сѡаѣѡма. Быд тѡв мѡдіс ужавны вѡрлеѣан ужјас вы-
лын.

1927 вога апрел тѡлыс помын кувсіс Колаалѡн бѡтыс. І
кувсіс сіѡ сіѣі, кыѣі кувсылѡны ещаѡн. Воѣза рытас гортѡ
воіс сорѡн. Сіѡ вѡлі сіктсѡветса шлен. Рытнас сіктсѡвет-
са моѣјасѡн ветліс керкаыс-керкаѡ. Асывнас чечѡммыгт
пыр-жѡ муніс долнѡј пілаѡн пілітчыны. Коліс-нын асылыс.
Пуксіс лун. І друг керка дінѡ локтѡ нывка да Колаалы шуѡ:

— Кола, бѡтыд-ѡд кулѡма.

Гѡтырыс, чѡлаѣыс бѡрдігтыр котѡртісны пілітчаниѡ.
Шојсѡ-нын кодікѡ уѣітѡма лабіч улѡ сујны. Голаас лѡз да
гѡрд чун тујјас: тыдалѡ, вѡмаѡс.

Таѣі піла помын кувсіс сѡмна Јогор, коді немсѡ кол-
ліс тајѡ піла дінас. І кувсіс-нын сек, кор сѡкыд војасыс
вѡлі колѡмаѡс бѡрѡ, кор Великѡј Окѣабр сы воѣѡ востіс
шуда олѡмѡ вославны паскыд туј, кор сіѡ пѡрысѡ-немѡ
сѡмын кымынкѡ во сајын мѡдіс ужавны ас вылас.

Бѡтлѡн кувсѡмыс Колаалы щѡктіс ужавны кыкмында
унжык. Сіѡ і ужаліс. Бѡтыс-кѡ револуѣіаѡѣ век мѡвпа-
ліс: „кыѣі ескѡ вѡв лѡсѡдны“, Кола тајѡс пѡртіс олѡмѡ.
Тулысјасын сіѡ щѡкыдакоѡ ужавлывліс кѡмтѡг: нінкѡмсѡ
кыны кадыс ез сурлы. Сојѡмыс кынѣі мыјещкѡ чукѡрт-
чіс сѡмѡн да муніс Чѡрнѡк Андрон орѡѡ вѡв нѡбны.

— Ладмам,—шуіс Андрон.—Ветымын чѡлкѡвѡјыс сѡта.
Вѡлыс јон, ужалас мыјда теныд колѡ.

Вѡв лоіс. Ѳнітѡ ужнад поѣѡ неуна і паскѡдчыштны.

— Кујѡдтѡ петкѡдышта, пес вајала: гортгѡгѡр ужтѡ
помала да пѡта вѡр кыскавны,—мамыслы шуавлывліс Кола.

Петіс вѡрѡ. Завѡдітіс кыскасны. Вѡв зумыд, нінѡмыс
оз бѡрынтычы. Тѡвбыд кыскасіс. Воіс масленіча. Јѡз ста-
вѡн муналісны празнік кежлѡ гортјасѡ. Кыскаганиѡ Сі-
доров коліс ѣік ѡтнасѡн. Асыввоѣнас чеччас, пач лом-
тыштас, сојыштас, петас кыскасны да рытгорѡѣ кыскасас.
І таѣі масленіча чѡж. Бѡрынжык тајѡ ужыс сіѡс премі-
рујтісны фуѡајка параѡн да сѡмѡн. Тајѡ вѡлі первојја
преміја.

Аслас Гнедкоыскөд сiјө ез торјөдчыв кык во чөж, а 1931 воын, кор мөдiс ужавны мунны Совхозö, 45 шайтыс сiјөс вузалiс цыганјаслы.

Аслас Гнедкокөд прөшщайтчөмөн Кола нем кeжлө по-малiс вөв вынөн ужалөмкөд. Сiјөс ас дiнаныс вөли кыскөны машинајас. Совхозын сiјөс первојсө пуктылiсны плугарө. Недыр кад плугаралөм бөрын некущөм курсјастөг пуксөдiсны „Фордзонка“ вылө да шуiсны:

— Но, Сидоров, өнi те тракторiст, ужав, зiл.

Таэ Кола Сидоров лоiс тракторiстөн. Кор Совхозö ва-јiсны гырыс тракторјас, сiјөс вужөдiсны тајө трактор вылас.

* * *

Фелдыс вөли таэi. Мутнiцаын котыртчiс шабдi вөдiтан Совхоз. Јөз сетчө ковмiс уна. Фегатнiкјас нароснө вет-лөдлывлiсны сiктјасөд, медавлiсны јөзөс. Совхоз регыдөн i паскөдчiс. Совхозö воiсны тракторјас. Комi областын најө секи вөлины ыжыд дiвөдөн. Сiкт кузаыд тракторыд мөдас мунны да керкајасыс став јөзыс котөртасын ывлаө; челад i гырыс јөз, пөрысјас i том јөз—вөтчасны сiкт по-мөэ. Быдөн дiвујтчөмөн шуалөны:

— Аттө кущөм вына.

— А кущөм гораа ужалө...

— Ој, ескө кыэi вылысас удајтчылас пуксывны.

Томјөз сорнiтчыны мөдiсны Совхозö ужавны мунөм јы-лыс. Сетчө колөны вөли сезоннiкјас i кадрөвiкјас.

Воiс 1931 воса август төлыс. Кола Сидоров кылөдчан-iныс локтөм бөрын гортгөгөр ужјас вөчiг моз кымынкө лун шојчыштiс. Рытјасын петавлывлiс нывзон дiнө. Лу-нын вөчiс кiпом уж.

Коркө өтi рытө сiјө локтiс кыскө зев терыба. Керкаө пырөмкөд щөщ гөртсајаслы вiсталис:

— Талун-жө гiжа шыөдчөм. Томјөз быдөн лөсөдчөны мунны Совхозö. Ветла щөщ i ме.

Но-өд Колаөс вөли iнтересујтөны машинајас. А машина вылө сiјө немнас-на ез пуксыв. Мыј сенi кужас вөчны? Дыр думајтiс, кущөм уж вылө вөзјыены. Бостiс карандаш да бумага, гiжiс шыөдчөм. Шыөдчөмын корiс сiјөс бостны

пріцепшцікѡ сезоннікѡн да мѡвпаліс: „Віжѡдлам, мыжкѡ гашкѡ і артмас: морт быдторјас велавльвлѡ“.

І вот, ѡтѡ гожса міча лунѡ, Кола Сідоровѡс чојс колѡдїс вѡлѡн Архіповскѡј участокѡ. Рѡдѡны вѡлѡн совхознѡј мујас дїнтї. Тракторјас гѡрѡны. Помтѡг мургѡнѡналѡн моторјасыс. долыд віжѡдны најѡ уж вьлѡ.

Кола віжѡдліс на вьлѡ. Бергѡдчїс чојслаѡ і, нумјалаѡ чужѡма, шуїс:

— То, чојѡ, мѡд во мѡда ветлѡдлыны тајѡ трактор вьлас.

Чојслы оз вѡлі ескысы тащѡмторјас да воқыс вьлѡ віжѡдліг моз вак-вакѡн серѡктїс:

— Ха-ха-ха... мыј жылыс мѡвпалѡ. Ен сѡр, мыј тенад сенї артмас?..

— А віжѡдлан,— шуїс Кола да дыркоѡ кыв нї жын ез шу.

Пріцепшцікѡ сїјѡс прїмітїсны. Колїс сѡмын тајѡ вьлужнас тѡдмасны. Сы возын воосїсны вьл ремеслѡ вьлѡдчан школалѡн ѡжѡсјасыс.

Сѡсатнїк тѡдмѡдїс ѡбјазанностјасѡн, кодјас пырѡны прїцепшцік ужѡ, пукѡдїсны нѡл лемеха плуг вьлѡ да шуїсны:

— Валај. Том морт регыд велалан, мед сѡмын кѡсѡмыд вѡліс.

Кола заводїтїс ужавны. Воладѡрас мургѡ мунѡ трактор, а сїјѡ пукалѡ плуг вьлын да віжѡдѡ, мед ескѡ кушѡмкѡ прѡступїтѡм ез ло. Заправкајас дырїї ѡтсасѡ тракторїстлы да сылыс јуасѡ:

— Тајѡ мыјла?.. А тајѡ? А тајѡ?

Сылы ѡкота ставѡ тѡдмавны. Јуасѡмѡн да внїмателѡја слѡдїтѡмѡн регыдја кадѡн сїјѡ тѡдмалїс став ѡсновнѡј частјасѡ дај корсурѡ мѡдїс тракторїст пыдѡї вьскѡдлывны.

Пріцепшцікын Колалы удајтчїс ужавны јѡна регыд. Тракторјас совхозлѡн век содїсны і содїсны, а тракторїстјас оз вѡлі тырмыны.

„Мыј вѡчны,— мѡвпалїсны совхозса вьскѡдлысјас.— Курс вьлѡ јѡзѡс мѡдѡдавны? Но кор-на најѡ бѡрсѡ воасны, а ужыд оз віччыс: тракторјас мѡдасны сулавны“.

Колалѡн зїл морттујас тајѡ кад кежлѡ совхозса вьскѡдлысјас да тракторїстјас пыс увалы-нїн вѡлі тѡдса. Унаѡн-нїн вѡлі шульвласны:

— Сідоров вермас ужавны некущом курсјастог.

Сентябр тōлысō Кола Сідоровлы сетісны трактор. Першојсō сіјō пондыліс откажітчыны:

— Ме-од ічот грамотаа. Нінōм, ме чајта, оз артмы,— но кор шуісны сылы „артмас“, „велалан“, сіјō радпырыс пукіс аслас сталнōј вōв вылō да лун-лун мōдіс гōрны.

Тракторыс сылы лоіс матіја другōн; коркō тащōм-жō матіја другōн вōвлі сылōн батыс бōрын лōсōдлōм вōлыс— Гнедкоыс.

Лōсыдōс овлōны коміын шоныд, кос повоџа дырјі сентябрын тōлыса војјас. Лōн. Шоныд. Гōгōрад вōрваыс шыкитōв уџō. А те пукалан трактор вылын, нуōдан заблє-вōј вспашка. Тракторыд мургō і мургō. Те пукалан трактор вылын, долыд пырыс віџōдывлан нумјалан сінмōн віџōдыс езыс тōлыс вылас. Тракторлōн шыыс тенō кыпō-дō сывны, і мотор саргōм шы улō те вомгорулад нужд-дан сывны ассыд лубімōј сыланкывтō.

Совхозын олīgōн Колаџс мōдіс ас дінō век јонжыка да јонжыка кыскыны обществєннōј олōм. Частōжык мōдіс лыџывны гаџетјас, журналјас. Щōкыџыка мōдіс кывзывлыны бєсєдајас, лекціјајас. Быд уж помōџ бура вōчōмыс сіјō томјōз воџын пōлзујтчіс авторітетōн. Вєлōдчыны кōсјōмыс сы пыщкын мōдіс вōрџōдчывлыны выл вынōн.

Сєтчō-жō содтōд сылы мōдісны шулывлыны:

— Сідоров, колō пырны комсомолō. Вєлōдчыны колō.

Єз ковмы дыр віччысны. Коркō і комсомолскōј собраніє вылын Кола Сідоровлыс мōдісны лыџывны лєнінскōј комсомолō пырōм јылыс шыџōдчōм. Шыџōдчōм куџа дыр сорнітны єз пондыны: Сідоровс ставōн вōлі бура тōдōны, кыгі бур ужалысōс.

Первојја собраніє вылын Кола нем кєжлō памєт вылō бєстіс: лєнінскōј комсомолса шлєнлы колō лоны быдлаын прімернōјдн; колō лоны чістōјдн, колō быд лун вєлōдчыны, колō ас кадō мынтавны шлєнскōј вєносјас. Тајō сы воџō, кыгі лєнінскōј комсомолса шлєн воџō, сувтыс мөгјассō олōмō пōртōм вōсна і мōдіс тышкасны Кола Сідоров.

Сєзон помасігōн Сідоровлы жал лоі єновтны сылы рōднōјдн доыс Совхозсō да гіжєіс кадрōвōјō. Тані ужаліс во.

Во тырігөн сылөн воіс Краснѳ Арміјаѳ прізывајтчан кад. А арміјаѳ мунны окота вѳлі петѳ сещѳма, јона вѳм космігѳн кушѳма ковмывлѳ јуны ва. Арміјаѳ прімітісны да нуісны 1933 вога март тѳлысын.

Краснѳ Арміјаса частын Ніколај Сідоровѳс індісны танкістѳ. Гнѳдко да трактор пыѳѳі тані сылѳн другѳн лоіс танк. Регыдја кадѳн танк сіјѳс мѳѳіс кывзыны кыѳі колѳ. Бура бојевѳј моґјас олѳмѳ пѳртѳмыс командованіјесаґ мѳѳіс пѳлучајтны благодарност вылѳ благодарност. Кыкыс участвујтис окружнѳј маґеврајас вылын. Бура ужалѳмыс благодарностјасыс кынѳі премірујтисны 50 шајт сѳмѳн да војеннѳј костѳумѳн. Бѳрја кадсѳ-нін ужаліс башна-са командірѳн.

Воіс демобілізујтчан кад. Частѳжык мѳѳіс дум вылас услывлыны рѳднѳј Совхозыс. Таыс ѳтѳдор мамыс быд піс-мѳын вѳлі сіјѳс корѳ служба помасѳм бѳрын локны гортас, јона-пѳ омѳлтчі, кѳѳ-пѳ нем помѳс колѳѳдышта текѳѳ ѳтлаын.

Арміјаын олѳны медбѳрја лунјас. Колаѳс ас дінѳ коріс командір да шуіс:

— Но, Сідоров јорт, шуан он-нін колччы?

— Колѳ ветлыны. Сені пѳрыс мам,—вісталіс Сідоров.— Пансас-кѳ војна, первојја лунјасас-жѳ тані бѳр лоа.

— Сіѳ, сіѳ. Ветлы, ветлы.

* * *

1934 вога Октабрскѳј торжествојас кежлѳ Сідоров локтис бѳр гортас. Колхознікјас пѳса встρεітісны.

Воісны празнікјас. Кола Сідоров празнік кежлѳ лѳсѳѳчіг моз гѳтѳвітчіс докладѳ, вѳчіс план, гіжіс конспект да немнас первојјаыс колхознѳј собраніје вылын выступітис докладѳн: вѳчіс Краснѳј Арміја јылыс доклад.

Кымынкѳ лун мысті сіјѳс бѳрјісны сіктсѳветса председателѳс вежысѳ. Тані ужаліс нѳл тѳлыс да жын.

1935 вога март тѳлысын бѳрјісны ВЛКСМ Рајком бјурѳса шленѳ. Мѳѳѳісны ответствєннѳј руковѳдїтелѳн сплав вылѳ, щѳктисны котыртны 25 морта комсомѳлско-молоѳожнѳј брігада, а сіјѳ котыртис брігадасѳ 50 мортыс. Волосніца ју куѳа керсѳ тојлісны јісѳ жуґѳѳѳмѳн. Том-

јѳз сѳкыдторјасыѳ оз повны. Ужалѳны гажаа. Шојччгја-
сѳ_сылѳны, ворсѳны... Бригада таѳи вѳрсѳ кылѳдѳс Летка
ју устѳѳѳѳ. Бригада пѳлучѳтѳс 500 шајт премѳја.

Кылѳдѳчѳм помалѳм бѳрын Сидоров бара кутѳс ужавны
баракјасын. Сѳјѳ, кыѳи ВЛКСМ Рајком бјурѳса шлен, ужалѳ
лѳ вѳрын обшественнѳј пѳтанѳје, олан да ужалан усло-
вѳјејас бурмѳдѳм куѳа.

1935 вѳса ѳекабр тѳлысын мѳдѳдѳны Свердловскѳј
областѳ, комбајнерјасѳс велѳдан сѳзугајскѳј школаѳ. Тани
велѳдѳчѳ 6 тѳлыѳ. Велѳдѳчѳгѳн век ужалѳ ВЛКСМ јачејка -
са секретарѳн.

1936 вѳса јулын школа помалѳм бѳрын локтѳ рѳднѳј
Совхозѳ первој комбајнерѳн.

Нѳколај Сидоров бара рѳднѳј Совхозын. Школаыѳ вѳѳм
бѳрын кымынкѳ лун ужалѳс јужнѳј комбајн течан ујјас
вылын. Кѳѳа термѳдлѳ. Нѳужмасны оз поѳ.

Комбајн лоѳ течѳма. Јѳз вѳччыѳсны комбајнлыѳ ужав-
ны заводѳтѳмсѳ.

Бѳвлаыѳ вѳлѳ гажа. Комбајнѳс вѳлѳ кышалама јѳзѳн.
Сидоров кајѳс комбајн вѳлѳ. Воѳлаыын муралѳс трактор.
Трактор ѳдѳбтѳс мунны. Сы бѳрѳса мунны мѳдѳдѳчѳс ѳ ком-
бајн. Мунанѳнтѳ бѳрвѳлѳ колѳ кѳѳа улыѳ рекмѳм мулѳн
ѳѳајасѳн чурвѳзыѳ лѳнта, лѳнта вѳлѳ быд 15—20 восков
сајѳ колѳны намлалѳм ѳѳас јокмылјас да гылалѳны наѳ
тыра мешѳкјас.

Коркѳ вѳт во сајын тајѳ-жѳ мујас вылын Кола Сидо-
ров таѳ-жѳ долыдпырыѳ первојјаыѳ ветлѳдлѳс тракторѳн.
ѳнѳ сѳщѳма-жѳ радысла сѳлѳмыѳ вѳзјысѳ вѳлѳ чеччыштны
ортсыѳ. дај кыѳи-нѳ он радлы? ѳд кола Сидоров шуда
сѳветскѳј рѳѳѳналѳн паскыд Комѳ му пласт вывтѳ јужнѳј
комбајн вылын мунѳс первојја мортѳн!

Мѳд сезонѳ сылы удајтѳс вундыны сѳмын сусѳ: буреш
вундан кадѳ сѳјѳс бѳрјѳсны комсомоллѳн рајоннѳј конфѳ-
ренцѳја вѳлѳ, сѳсан сѳјѳс бѳрјѳсны ѳелегатѳн 11-ѳд област-
нѳј комсомольскѳј конференцѳја вѳлѳ, а конференцѳја бѳрјѳс
ВЛКСМ Обком бјурѳса шленѳ.

Кѳѳ кушѳм уж јукѳнѳ комсомол еѳ индывлы Кола Сѳ-
доровѳс, народлы врагјас ѳнѳ сѳјѳ век вѳвлывлѳс беспѳ-
шѳаднѳјѳн. Классѳвѳј тышын сѳјѳ век вѳвлывлѳс бес-
страшнѳјѳн.

1937 воын Нїколај Сїдоров пыріс ВКП(б) шленд кан-
дїдатд.

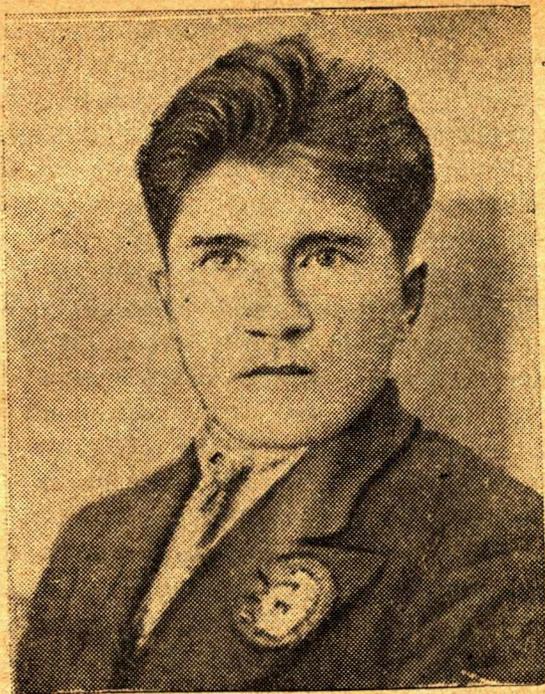
1937 воса декабр 12-дд лунд сїдс, кызі Комї народлыг
вернїд, іспытаннїд пїдс, Угїцїлма ізбїрателнїд округса
бдрїыгысїас бдрїісны СССР-са Верховнїд Сдветд депута-
тдн.

1937 воса ноїабр 30-дд лунсаң Сїдоров ужалд ВЛКСМ
Обкомса секретардн.

* * *

Колїс кымынкд лун. Летка куза котдртїс логковдї
машїна. Сенї јортїаскдд пукаліс Нїколај Сїдоров. Тддса
местаїасыс сылы сїнвожд сувтддїсны колдм воїассд. Танї,
таїд сїктїасас, сылдн колїсны сдкыд челад лунїасыс. Танї,
таїд местаїасас сїїд мортїаммасїс, сувтїс ас кок јылд да
петїс јдзд. І кодї ескд воїдддр вермїс чартлыны, мыј кор-
кд танї пїлшщїк сомна Јогорлдн пїыс мддас мунны СССР-
са Верховнїд Сдветлдн первої Сессїїа вылд?

Кола сїнвождтї прдїїтїс і сїїд Раїкомолыс, кднї уж
саїын колдддлывлїс не еща лунїас. Сїїд днї пукаліс ма-
шїнаын і мдвпалїс: „Те, комсомол, менд быдтїн. Те, ком-
сомол, менд кыпддїн мортдд. Днї меным народ сетїс
ыжыдыс-ыжыд ддверїїе, і тдд-жд, менам рдднїд органа-
цїїа, ме ставнам тенад; тдд, мыј ме, тенад быдтасыд,
став вындс пункта, медым таїд ыжыд ддверїїесд доннас
оправдаїтны“.

В. ЛУХЪИН.

МИША ЧАЙКОВСКИЈ да ГРИША ТОРОПОВ

(Очерк)

Волон тајо кадсѝ јѝз пѝвстын нѝшта шулѝны сѝртѝв шѝрѝн: луныс-пѝ жѝн ныр куза, а војыс—куз вѝлѝк; ѝтѝ тащѝм војас-пѝ сѝдѝбѝж вермѝ котравны сы мында-жѝ, мыјта чаѝа-вѝла—гожѝмбыдѝн.

Сорныс тајѝ, ферт, артмывлѝма пѝрыс пѝчјас мојдан-инјасын, поѝ ѝ кывзыштны і весіг нѝнѝм ѝе шуны, но кодыр тајѝ куз вој ешкын улас шебрасѝмаѝс вѝрпунктын јуралысјас да кургѝны-вѝччысѝны лунтѝв, пожѝм кырс ѝебѝѝм, сек Мѝхаїл Чајковскѝјлѝн кывјыс гѝлалѝ нѝјтыштны, медвозын, вѝрпунктын вескѝдлысјасѝс. А Грѝша Торѝпов, тѝдѝмыс, отсалас Мѝшалы...

Тайо кык другыс нуруланыс броткыны ез радејтны, шуасны-кѳ, пыр-нын вескыда, збыллуныслы сѳнмас. I кодыр кывлѳсны, мыј вѳрпунктын-пѳ талун лоѳ производственнѳј совешщанѳје, чукѳртчѳны кујимнан кварталгыс, лѳбны представѳтелјас базаыс, ВКП(б) рајкомыс, сек кыкнаныс радлыштѳсны. Тани налы удајтчас вѳставны вѳрпунктын тырмытѳмторјас јылыс, најѳс бырѳѳѳм јылыс.

Чайковскѳј олѳс 75-ѳѳ кварталын, вѳрпунктсаң 8 километр сајын. Но вѳрпунктѳ мунны сѳјѳ ез термас. Чайковскѳј оз термаслы весѳг ассыс ыжыд кѳсјысѳмсѳ олѳмѳ пѳртігѳн—ѳтѳ, тайѳ 1937-38-ѳѳ воын дасвѳт сурс кубометр вѳрвѳчѳгѳн. Пыр лабутнѳј, ассыс кадсѳ вѳзны кужыс, сѳјѳ i талун удѳгас вѳчны ставсѳ, мыј сылы колѳ олѳмас.

Јанварлѳн жеңыдѳк луныс мѳѳѳс рѳмдыны, ѳзјалѳсны козувјас. Миша помалѳс пѳрѳѳчан уж, сесса матыстѳс уж куза аслас пѳѳруга дѳнѳ да шуѳс:

— Точка талун кежлѳ, Петровна.

Туниа, фуфайкаа, шѳр тушаа нывбаба нѳшта ѳтѳыс пуктѳс бѳѳ пожом ув чукѳр да чужѳм вылас нумдыштѳмѳн катовтыштѳс јурнас аслас верѳслы, бытѳѳ шуѳс: „Бур. Ме сајын абу. Мѳѳам-кѳ i мѳѳам“.

Бѳпурјѳ ув чукѳр пуктѳм мыстѳи первој резыштѳс бѳкѳн чукѳр, а быс щѳѳкмунис, матѳгѳгѳрса лымјыс друг бледѳѳѳс, i увјас чукѳрыс кыза шыбытѳс муткырасыс щын. Сѳјѳ кыпѳѳѳс термасѳмѳн вылѳ, пыѳѳѳѳм јенежлан, да рытсѳр гудыр сынѳдын паскалѳс руд гырыс тупылјасѳн. Војвылын вѳрјасыд паскыѳѳѳ да тѳла дырјѳ ылѳсаң вѳѳѳдѳгѳн кѳжитчѳ, бытѳѳ море вывтѳи кѳнкѳ ылын мунѳ ыжыд пароход да бѳрсаныс колѳ сѳѳ щын. Но ташѳм щыныс ѳнѳи петѳс регыд. Сѳјѳ вежсѳс гажа бѳѳн. Шпургѳмѳн сотѳсны лысјас, а увјас костѳѳыс гартѳсны бытѳѳ гулузѳбрѳм сора гѳрд шѳѳѳк мѳтѳкјас.

ѳѳмна Петровна мунѳс бѳѳѳжык пуктѳм чышјанла. Миша сек костѳи лѳчѳѳѳс лучковѳј пѳлаыслыс тетѳвасѳ да сыбѳрын, гѳтырсѳ вѳччысѳг мозыс, прамѳјжыка вѳѳѳѳлѳс сѳјѳ куш местаыс вылѳ, кѳнѳи ужалѳс тайѳ бѳрја дас лунсѳ.

Лымјыс ез ус тѳлысжын кымын-нын да пѳрѳѳѳм вѳрыс вѳлѳи вевтѳыстѳм, i јѳз мортлы-кѳ, сѳкыд вѳлѳи ескыны, мыј тайѳ, вѳѳѳн-вѳѳѳн кујлыс чукѳрјасыс ѳтѳи мортлѳн да јешщѳ сѳмын даслунса уж.

—Февеѣју педфесат—вітсо,—аслыс кывмөн лыддѣс Міша.—Оҕи кубометрын квајт пу. Вітсо помножитны квајт вылѣ—лоѣ кујим сурс кер...

Сіјѣ сесга артыштис став керјаслыг лыдсѣ, коді лоѣ договорлѣн во помасіг кежлѣ...

—Те-ѣд ен-на вунѣд, Петровна, мыј паста вѣлі катишщеным міјан колѣм во?

—Ферт ег. Віт сурс кубометр вѣрыдлы ыжыд места колѣ.

—А таво лоѣ кујим сы ыжта. Ме лыддѣ да оз еша кер ло... Окмысдас сурс.

Најѣ кыкнаныс шпынкерісны...

Солыда овсѣ сѣлѣмыдлы, кор сінвоѣад кујлѣ тенад вѣчѣмторјыд да кор тѣдан, кущѣм ыжыд селѣјас вылѣ мунѣ сіјѣ.

—Експортнѣј—машінајас вѣчан машінајас вылѣ; стрѣј-матеріал—керкајас, клубјас, театрјас вылѣ; шпальнік—кѣрттуј вѣчны; рудстојкајас—шахтајас стрѣйтны; пропсы-балансы...—думсыс лыддѣдліс Чајковскіј, кор-нін најѣ гозја мѣдїсны петны вѣр склад дінѣ, кытыс кык трактор тајѣ лунјасѣ вѣрсѣ первојыс-на заводїтїсны кыскавны. Лунса уж музыкаыс тѣдчымѣнја лѣныс. Подвозчїк-нывјас, кылѣ, ректѣмаѣѣ медбѣрја доѣјас да баракјасѣ мунїгтыр лївкїсны-гылісны. Налѣн шыс век ѣтарѣ ылысмїс, лѣныс да, кажїтчѣ, аскѣдыс нуїс лунса став шысѣ тајѣ вѣрваыс. Ыжыдавны пуксїс тѣлыстѣм вој. І понѣлјас вылын тукта, і вывлаң лептысѣм пожѣмјас, і нѣрѣм пујас—ставыс вѣјѣ пемыдѣ, бытѣѣ космывлѣм прудјѣ быдмѣм турун вылыс ојдѣм ва улѣ.

Вѣрлыс тајѣ кулѣм чѣвсѣ рытсѣр нї асыввоѣ ез-на гажѣд тарлѣн којтѣм, војшѣр кадын ез-на попѣдчы і кѣч, аслыс пѣвсѣ корсїг...Весїг пѣрыс суѣ ез буксы кѣнкѣ ылын пѣдѣм гѣлѣснас. Оз прѣста шусы сѣдтѣв шѣрѣн. Таѣ вѣвлїс уна во і уна немјас. Но таѣ-ѣ ѣні?

Мїша наѣмѣдыштїс восковсѣ, мед косѣд лымјыс омѣлжыка ѣуртїс.

—Кылан, жургѣ?—гѣтырыслаң бергѣдчїг шуїс сіјѣ.

—Ме воѣынжык-нін кылї... Кад-нін. Тѣлыс колны мѣдїс.

Најѣ петїсны вѣр склад дінѣ, кѣні сулалїсны вѣрѣн тыра тракторнѣј комплектјас, а сесга мѣдѣдчїсны барак-

крепост, кодѳс ескѳ ез вермыны бостны болшевикјас. I ме велѳдча.

I сѳмын сек, кодыр Чајковскіј јорткѳд њеуна тѳдмагыштан-нын, ѳзтан папірос да курітчіг мозыд віѳѳдлан і мукѳдлаѳ,—аѳзан нѳшта унатор: радіо, патефон, „ходікі“ часі, вождјаслѳн портретјас, фотокарточкајас, ѳшінја-сын шторјас, занавес сајыс којка...

—Ме ачым Вісер сіктсѳветулыс, бурещ сіјѳ Вісер вож-гыс, кодѳс важѳн шулісны „кач ваѳн“, кытыс јѳзыс аслы-ныс кынѳмпѳтсѳ корсны кыссывлісны куѳ даѳјасѳн із-гѳрајас сајѳ да бѳрсѳ вољывлісны ужјѳзѳн,—вісталѳ Чај-ковскіј.

Вісервож ѳні абу кач да ва сојан вож. Сіјѳ ѳні озыр да шуда. Колхозјас крепыѳс, болшевістскѳјѳс, колхозник-јас зажіточнѳјѳс.

—1924-ѳд воын, кор меным вѳлі 15 арѳс, ме бостчі ужавны вѳр дінын. Сіјѳ онас пѳрѳді 300 пу. Сесса быд во содті. 1931—32-ѳд војасѳ вѳлі Краснѳј Арміјаын, а 1936—1937-ѳд воын страналы сеті 5000 кубометр вѳр. 1931-ѳд вогањ комсомолец.

Таѳ коса сіјѳ вісталѳ аслас олѳм јылыс. Сы пыѳді варовмѳ сек, кор сорныс пансѳ ѳті воѳн 15 сурс кубо-метр вѳчѳм јылыс.

—Кѳѳ мыј, а партіја возын, комсомол возын ассым-кѳсјѳмѳс пѳрта олѳмѳ,—вісталѳ сіјѳ та јылыс сорні помын.

—Уна-кѳ вѳчан, уна і бостан. Мукѳд тѳлыснас ме бост-лывлі 1400 шайтѳн. Та мындасѳ інженер оз бост.

* * *

Вѳрпунктлѳн керка тыріс јѳзѳн. Лампајас југѳѳдісны кѳчыд ывлывысањ пырѳм јѳзлыс гѳрдѳѳѳм чужѳмјассѳ. Вѳрпунктѳн вескѳдлыс, нѳжмыѳдік морт, копырвіѳс пе-лѳсса пызан вестын. Кварталјассањ воѳм мастерјас, бра-керјас, брігадірјас да њекымын вѳрлеѳыс-стахановец пу-калісны скамјајас вылын да аскостаныс варовітісны. Со-вешщаніје век-на ез заводітны. Кодсурѳ кылѳ мѳдісны шуасны-нын.

—Мыј сајын-нѳ?

—Мыјос вічыгѡны?

—Војсѡ кѡсјѡны колѡдны?

Тащѡм јуасѡмјаслы вочавіѡны:

—Абуѡс-на ставыс. Рєгыд заводітам.—І јѡз пѡвсын
кылѡны ошкана шыјас.

—Сіјѡ абу? Вічысыштам...

—ѡерт-жѡ... Вѡрпунктсајасыд міјан оз-жѡ-ѡд нінѡм
вылсѡ віставны.

Та бѡрын јѡз костын тѡдчымѡнја мунѡ шєнѡм.

—Кущѡм-нын морт сіјѡ сєщѡмыс?

—Нынѡмѡн оз торјав. Воас—ачыд аѡзан.

Тажѡ сорнітісны Чајковскіј јылыс. Гріша Тороповлы,
кодї танї-жѡ-нын пукаліс, вѡлі нїмкоѡ кывзыны тащѡм сор-
нїјасѡ. Сіјѡ гордітчіс Чајковскіјѡн. Сіјѡ і ачыс таво
кежлѡ бѡстчіс вѡртѡ вѡчны 10 сурс кубомєтр-жѡ. Бѡст-
чіс і мыјтакѡ вѡчіс-нын. Вѡчіс 40-50 кубомєтрѡн быд лун,
а ѡтї лунѡ, дас часѡн, аслас кык подсобнїккѡд сіјѡ вер-
міс вѡчны 147 кубомєтр.

ѡні сіјѡ вѡрлєзѡмын стахановскѡј уж методјас куѡа
інструктор.

ѡелѡыс вѡлі таѡї: сєнѡбр 3-ѡд лунѡ комсомѡльскѡј
органїзація сіјѡс ыстїс рајоннѡј комсомѡльскѡј конферен-
ція вылѡ, кѡні сіјѡс бѡрїісны рајкомолса шлєнѡн. Лєнїн-
ско-сталїнскѡј комсомоллѡн тајѡ ыжыд доверїєыс Гріша
Тороповлы сєтїс содтѡд вын да ас вылас ескѡм. Рѡдї-
на воѡын ассыс кѡсјысѡм сіјѡ мѡдїс пѡртны олѡмѡ ыжыд
ѡдјасѡн. Кык тѡлысѡн вѡчіс 1900 кубомєтр вѡр. Но друг
сіјѡс корїсны механїѡірованнѡј базаѡ і ыстїсны велѡдчы-
ны інструкторскѡј курсјас вылѡ. Сѡкыд вѡлі мїрїтчыны
такѡд Торопов јортлы, но сіјѡ, медвоѡ, сѡветскѡј граж-
данїн, комсомоллѡн быдтас, і тајѡ інструкторскѡј уж вы-
лын сіјѡ вермас сєтны ыжыд пѡлза.

—Тѡд вылын кутѡмѡн,—вістало сіјѡ,—мыј вѡрлєзыс
масса пѡвсѡ стахановскѡј уж методјас паскѡдѡм ем ыжыд
ѡелѡ, ме і мїрїтчі, кѡт і зєв вѡлі жалѡ, мыј ассым кѡсјѡ-
мѡс—пѡрѡдны 10 сурс кубомєтр вѡр—та вѡсна оз ло пѡр-
тѡма олѡмѡ.

І Тороповлѡн тајѡ шуѡмыс абу ошјысѡм. Кварталја-
сын Гріша быдтѡ стахановецјасѡс. Тороповѡс вѡрлєзыс-
јас раѡєјтѡны. І со ѡні, сѡд гынсапѡга, бѡбрїк гача, кєп-

каа, пінжаклөн шуҗга бортас „КИМ“ значока да Коми Областлы дасвіт во тырём куҗа јубілејнөј значока, Октабрлөн тајө рөвесник гөгөрыс чукөртчөмадс јөз. Сіјө сорнітө зев прөстөј кывјөн сы јылыс, мыј стахановскөј ужлөн методјас тајө абу „сөнјас зевтөм“, а ужсө бура котыртөм, мыј вөр вөчмс стахановец кыпөдө ужлыс производітелност оз сө-

мын ассыс, но і аслас бур ужөн лөсөдө условіејас бура котыртны ужсө сөвтчысјаслы, кыскасысјаслы. Сөрт, та јылыс Торопов Грша буржыка вермас виставны места вылын, ужаланінын, ыжыд мастерствосө практика вылын петкөдлөмөн. А өні сылы сөмын окота төдны, кыңи-нін мунө ужыс сіјө либө тајө јөзлөн, кодјас дінө сіјө некымын луннін ез вермыв во-лыны.

—Турубанов Петаыд кыңи-нін лучкөвөј піласө освоітис? —јуалө сіјө өті бракерлыс. А бөрыннас висталө ачыс, кың сіјө велөдчис ужавны лучкөвөј пілабн.

—Помніта, 1934-өд вөса декабрын міјан вөручастокө өті інструктор вајис лучкөвөј піла, новлөдліс јагтыс, велөдіс кыңи колө пілітчыны. Пілітчөмыс сылөн артмө вөлі бура. Мі нөбім лучкөвөј пілајас, өті лун катөдлім. Оз туј, сөмын мучітө, а кодсурө весіг мөдісны сөласны да пінасны, тајө-пө сөмын столарлы піла. А менам сөлөм пөс велөдчыны, аслым мөвпала: „Өті кын-кө ужалө бура, мыјла-нө ескө оз вермы ужавны і мөд кын? Колө велөдчыны“. Мөді велөдчыны. Первој өшінулыс пес пі-

літавлі, а сесса бтыс і бригадалы јурті ташомтор: миса, ме тіјанкбд талун ог мун, гашкб віданныд, омбла мбда ужавны-да: муна лучкбвбј пілабн, пробујтла. Прбстбј пілабн секі кык морт вблі вбчбны уна вылб 15 кубометр, а ме первбјја луннас-жб бтнам вбчі 9 кубометр, мбднас—11 кубометр, а којмбднас—15-бс. Тајб лунсањ лучкбвбј піла вбрпункт складыс ббјб кутіс разавны.

Кожгортыс, Казанцов сіктыс серамбана чужбма тајб том мортлыс вібталбмсб кывзыны оз дышбд. Сіјб ескб вібталіс уна-на. Но друг јбзыс бергббчіс бббслањ: пырб Чајковскіј јорт. Тајб вблі ортысањ нінбмбн торјавтбм, шбр тушаа, ар 28 морт. Вібсаасіс. Пбрччіс вывсыс пассб да, кызі і Гріша Тороповлбн, ставлы сінмас шыбытчісны шујга морбс вылас КІМ да јубілејнбј значок.

—Самбј прбстбј морт,—кылб сорнітісны, кодјас первојыс на азббны Чајковскіј јортбс. А кодыр бара думыш-тасны сіјб уж јылыс—оз ескыссы налы.

—дасвіт тысачнык пыбді вермб ужавны.

—Комын полтысачнык мында вермб ужавны.

Чајковскіј јылыс ташбм думјассб орббісны совешща-ніје востбмбн.

Вбрпунктын јуралыслыс доклад кывзісны лбна. Сіјб вібталіс общббја, кыз шуасны, јос дорышјассб гбгрбс-талбмбн, торја јбз вылб індытбг. Тыдалб поліс, мед ассб ез крібікујтны, но і тајб гбгрбс сорнісыс позіс аззыны јоба сувтыс вбпросјас:

—Кызі-нб сіјб артмб? Те шуан, вбрпунктын-пб тајб вібт луннас ужаліс 56 рубшцік, а вбчбма сбмын 904 кубометр. Тајб сек, кор Чајковскіј бтнас вбчіс 200—250 кубометр, кор Турјевлбн брігадаыс быд лун пбрббб 180—200% норма дінб, кор Мелехін пбрббіс 22 кубометрбн лун, план серті-кб, 300% гбббр.

—Те шуін,—сетб вбпрос мбд морт,—трактор дінб деталјас-пб вібчысім тблысбн-жынјбн, тракторнбј додјас дінб 25 комплект пблучітлім тудтбм пблбзјас. Коді мыжа?

—Вібстав нбшта, мыла бті луннас ужалысјассб кык-кујім уж вылас сувтбдлбны?

—Вібстав сіжб, кызі колб гбббровны тенсыд шубмтб, мыј производственнбј аппаратын дугдывтбт зыксбны. Абу-б сен унжыктор кблачжынбн јукбм дорыс?

—Нёшта вістав: кыз-нё сіз артміс, мы] вёрпунктын абуёс, краснёй уголокјас, газетјас, абу котыртёма культур-нёй шојчёдг?

Чајковскіј да Торопов пукалісны стён дорын, і налён тајё вопросјасыс вёлісны сещём-жё лечыдёс да целё ін-манаёс, бытёо лылісны перекрестнёй біён. Вёрпунктён јуралыс, кажітёо, век чініс, бёбміс.

—А мыјла ёнёз-на абу вёчёма договорјас ні ёті кол-хозкёд?

—Лоё оз коркё котыртёма технічэскёй велёдчём, по-літкружокјас?

Вёрпунктса јуралыс вочавііс сёмын ёті-ёті кывјасён:

—Абу...Ег-на... Вёчтём... лёб-жё...

А бёрыннас весіг лоіс шуны:

—Асныд тёданныд, јортјас, ме абу велёдчёма морт. Тыдалё, ог куж вескёдлынысё.

Збыльлуныс мыјтакё тајё шуёмас, ёерт, вёлі. Но ез вёв став помкаыс таын. Ставыс тёдчіс, мыј вёрпунктён јуралысён пукалё сещём морт, коді олёмсыс колёма бёрё, коді вескёдлё важ, стародеревенскёй методјасён выль кадын, кор ужсё механізірујтёма, быдёммаёс выль јёз—стахановецјас, тысачнікјас.

—А технорукад неграмотнёй-жё?—зев лада сетны тат-чё вопрос.—Сіјё теё отсавны должен?

І ставыс јурјассё бергодісны техноруклаё, коді пука-ліс жожын, лыбёдём піёсјассё кіјаснас сывјыштёмён.

—Ме бёртјык выступіта,—шуіс сіјё.

Керкаын лоіс пёс. Вогсісны сорныјас. Первој сетісны мастерјаслы кыв.

Сорнітісны унаён. Ётіјас сорнітём раёі, мёдјас пёса да сёлёмсаныс.

Кычі і колё вёлі вічысны, тысачнікјас—Чајковскіј да Торопов—асланыс сорнын вёрпунктён вескёдлысјаслыс ужсё петкёдлісны гуган і бансан. Налён сорныс абу вообщё, абу гёгрёс, а течёма фактјасыс і фактјасыс: кыс-касан тујјас јылыс, інструментјас јылыс, уж производи-тельность кыпёдём јылыс, культурнёй обслужіваніје котыр-тём јылыс, обезлічка бырёдём јылыс, механізаціја тыр-выјё іспользујтём јылыс.

Вёрпромышленностын возынмунысјас пёвсыс тајё мед-

бур представительясы зев бура гогорвооны і сіџо, мы делџыс абу сџмын „мелочясын“.

—Вредительство ем і мџан вџрпунктын,—заклучајтџо Чајковскіј јорт,—кџт ескџо і мџан технорукным аслас сорнын ставсџо мџчаа шылџдџс-молџдџс.

Совешщанџе помасџс сорџн-нын. Кварталјасыс волџм јџз гораа разџдџчисны вџр тујјасџо, дофшы зуртџмџн да вџвјас корсјџдџлџмџн вџрлыс вугралџмсџо палџдџг. Најџо вџліны доволенџс кык торјџн: первојыс сџџн, мыј лоі вџсталџма асланыс тырмытџмторјас јылыс, кодјас зев-нын уна чукџрмылісны да јірісны гражданскџј советнысџо, а мџдыс—законнџј горфџтџџм сџџн, мыј најџо вџрпунктын емџс јџз—Чајковскіј, Торопов, кодјас уж јылыс јур-гџо слава Комі АССР паста і сы сајын.

ВКП(б) рајкомыс представитель аслас сорныас шуіс, мыј тысачныкјас, стахановецјас зџн јур вомлџс вылынжы-кџс вџрпунктын вескџдлысјасыс.

* * *

Чајковскіј гортас локтџс бурещ сек, кор раџю пыр кыліс Кремлын даскык час вартџм. Сесса јурџбтџс „Інтернаціонал“.

Гріша Торопов узмџдџчис сіџо кварталын, кџні вџлі совешщанџе. Ез узсы, і оз ескыссы сіџо кывјаслы, кодјасџс шуіс базаса начальнык, да кодјасџс рајкомыс представитель ошкіс.

—Збыл-џмџј „гџтралісны“? Бара-џмџј вежасны выл уж вылџ?

Но ез выл ужыс повзџдлы Грішаџс, а сіџо, мыј вџрпунктџн вескџдлыны делџжык лоџ сылы. Ассыс вынтџо ферт сіџо оз жалџт. Но вот тырмас-џ сылџн кужџмлуныс? Сіџо нџшта і нџшта џтыс артыштџс аслас вын јылыс, а пџпутџџо сек-жџо воалісны думјас, мыј ескџо ковмас вџчны первојја лунјасџо, збыл-кџ ковмас лоны вџрпунктса начальныкџн.

Ассыс думјасџо, ассыс сорнысџо сіџо рафејтліс вынеџдны Сталін јорт кывјасџн. џні сіџ-жџо коргеіс Сталінлыс сещџм кывјас, кодјас ескџо отсалісны сылы кџсјысны лџџо не кџсјысны вескџдлыны вџрпунктџн.

Ошн пыр сїѳ вїѳдїс сез јенежѳ, кѳнї југыда зїрда-
лїсны козувјас. Со ѳнї їзтор, кодѳс невескыда шубны ко-
зулѳн, бїѳн шѳрыштїс сынѳѳсѳ да кусїс сѳмын му бердѳ
воїг-нїн. Керка стѳнѳ ылавывсаңыс кучкїс кѳзыдыс.

„Мыј-нѳ мыјкѳ он шу?—кодкѳ быттѳ сылыс јуалїс.
Но Торопов ѳнї ез-нїн думажт сы јылыс, колѳ оз прї-
мїтны вѳрпункт. Сїѳ аззїс-нїн Сталїн јортлыс сещѳм
вїсталѳм, кѳнї сїѳ шуѳ, мыј колѳ смелжыка выдвїгајт-
ны вескѳдлана уж выдѳ выл јѳзѳс—стахановецјасѳс,
честнѳја ужалысјасѳс. Ез, Торопов ѳнї ез та јылыс мѳв-
пав. Та јылыс сылѳн шубма-нїн. Сїѳ ѳнї мѳвпалїс сы
јылыс, вермас-ѳ регыдја кадѳ вѳрпунктсѳ вѳчны стаха-
новскѳјѳн.

А. ЗУЗЕВ

ТОМЈӨЗЛӨН ВОЖАК

Людмила Кузминичналы кыз квайт арбс. Сблбмыс ыпжалб томлунбн да радлунбн. Горнитбн вомыскбд щбщ ворсббчбны сбд сннкымјасыс, банјыштбм чужбм выввыс омбма вешјывлб нум.

Со сјб терыба вослалс скбт картајас дорсаң, мыјкб збоја вставлс скбтнцаяслы, сесга сарај пос куза пелка котбртс кык бшна пблбстчыштбм керкаб...

Сбкыда важбн овсылс Катајев Кузма Александровичлы. Сбмын-на воны кутс лбсыд олбмыс, кодбс ваис сбветскбј власт, а чорыд вбсбм помалс Кузмалыс олбмсб. Мбвпавлс сјб выл керка лбсбббм јылыс, но ез удит стрбйтчыны, семјасб колс килчбтбг, пблынтчбм керка пблбн.

Керка пыщкбсыс кбт і важ, но пелк. Гбгбрбок мыскб-
ма да чышкбма. Стенјас мцмбдбма портретјасбн, плакат-
јасбн да фотокарточкајасбн. Комнатасб вежбсјас былб
јуклбма занавескајасбн. Пызан вевтбма жежыд скатертбн,
а мбд пызан вылын кыгајас да был газетјас. Тани аслас
том воккбд да мамкбд олб комсомолка Љуфмла Кузми-
чычна Катајева.

Челаф дырса војасыс сылбн колны горт гбгбрса ужын.
Кбт кущбм окота ез вбв мунны школаб, щбщјајасыскбд
велббчыны, гажаа ворсны, сїі і ез удајтчы сылы ветлы-
ны. Мамыс вблі Љуфмлалы век вїсталб бтїбс:

— Нїнбм тед бовјавны, наставнїчаб он-жб во, а пестб
пыртны да мбстб лыстыны і школајасб ветлытбг-на појас.
Мї-тај ег велббчывлб да век кущбмкб наф сојлім...

Бкммыс арбсбн Љуфмлалы лбї кутчысны гбр јурб да
бертны сенї нер вынїбрсб. Быд ужын отсасб вїсббчан
батыслы да мамыслы. Золасан ужалбм артмбдб сыын
ббкыдјасыс повтбмлун, ужын мастерство да зїлун.

даскбкјамыс арбс тырїгбн сїјб аскежын-нын ужалїс вб-
рын. Гортсаныс кујмсб кїлометр сајын пбрлбблїс куз-
козјас, пожбмјас да кыскалїс вблбн. Быд тбв кутїс колны
вбрын, быд тулыс—вбр кылбдан їнын. Љуфмлабс век
јонжыка кутїсны радејтны мукбд опытној рабочбјјас. Ра-
дејтлїсны да кыскїсны ас дїнаныс, брїгадааныс. Љуфмла
вблї торја збој, ббкыдлунјасыс повтбм, уж вылын суг да
настојчївбј. Сїјб не сбмын ужнас оз колччы вблї мужчї-
најасыс, но і унаыс петкбблїс налы јарјугыд прїмер, ас
ббрсаныс мукбд томјбзбс кыскбмбн.

1931-бд вбса тулысын Љуфмлалбн пыктылїс кокыс. Но
сїјб ез колччы гортас, колхозса томјбзкбд бтлаын кајїс
Пывва ју јылыс вбр кылбдан ужјас былб. Кок вїсбм былб
вїзббтбг сїјб ужалїс медвозза радјасын.

Пывва јулбн ковтысыс тырбма вабн, кодї, кумылгабн
гартчїг да бузббчїг тырїї, ббјб їсковтб увлан. Тащбм дыр-
јныс, моллбн кылббчїгбн, торја јона колбны збој да пов-
тбм јбз. Љуфмла быд пбрїб медвоз котбртб заторјас вы-
лб, мездалб најбс да мол вывтї сырчїк моз котралїгтыр
кывтб керјаскбд бтлаын. Сїјб онас Љуфмла керјаскбд
щбщ кывтїс бкммысб кїлометр сајб, Пывва ју јывсан за-
вофїтбмбн да Котлас горулын помалбмбн.

Колѡм во кылѡдчан ужјас торја-нин јона топавлісны. Шонділѡн луныс-лун век жармісны југѡрјасыс, нѡныштисны му вылыс тѡвбыдса сапкѡм лымсѡ некымын лунѡн. Јемва ју ѡдјѡ вѡссаліс, а сы вывтї колѡ вѡлі вужны уна кылѡдчыслы. Мунысјас пѡвсыс да колхозыс ез сур нї ѡтї смелчак, кодї ескѡ лыстїс вужны вѡссалѡм ју вѡмѡн. Секї ѡдјѡ локтїс рабочѡјјас пѡвсѡ Лудміла, чукѡртїс најѡс да вїсталїс:

— Мунамѡј, мужїкјас!

Колхознїкјас да колхознїцајас ез кѡсыны ескыны, мыј Лудмілалѡн мыкѡ артмас. Најѡ леччїсны ју берег вылѡ да сѡмын сїнјассѡ паскѡдѡмѡн вїѡдѡны повтѡм ныв вылѡ.

Лудміла ѡтнасѡн, став колхознїкјас сїн воґын, бѡстїс неыжыд пыж да сыѡ кутчысѡмѡн, а вѡсса местајастыс сы вылын вужѡмѡн мѡдѡдчїс мѡдар берегас.

— Ен мун, Лудміла.

— да вѡјан, ен мун.

— Бергѡдчы,—горзїсны берегсаң.

Но сїѡ вѡлі увлєкїтѡма мѡдторјѡн. Вужавліс паскыѡ да вывтї вїзув Јемва мѡдар берегѡз, докажїтїс, мыј вѡр кылѡдан инѡ мунысјаслы вужны поѡз дај быт колѡ. Секї вѡлістї ва дѡрѡ леччїсны том нывкаѡн ызјѡдѡм кылѡдчысјас, најѡ вужїсны мѡдар берегѡ. Лудмілалѡн ѡтї тајѡ повтѡм поступокыс јона зев ѡтсалїс решїтны вѡр кылѡдчѡмлыс успехсѡ: колхознѡј брїгада аскадын петїс ју јылѡ да срок кежлѡ кылѡдїс сетыс став вѡрсѡ.

1933-ѡд воын сїјѡс индїсны „Југыд лун“ колхозса молочно-товарнѡј фермаын јуралысѡн. Сексаң сылѡн став ужыс јїтѡ скѡтлыс пѡрадоксѡ бурмѡдѡм вѡсна-нин, скѡт јурлыѡ содтѡм вѡсна, скѡтлыс продуктївност кыпѡдѡм вѡсна тынїкѡд.

Ѳтї арын дѡјмѡма ѡтї мѡслѡн кокыс да сїѡ колчѡма стадоыс сук пармаѡ, сїктсаң кык кїлометр сајѡ. Лудміла мунїс колхоз правленїеѡ, бура вїсталїс налы лѡбмтор јывыс да быт корїс сетны мѡс бурдѡдѡмын ѡтсѡг, кѡт-нин стѡрѡжѡс, кодї ескѡ медым дежурїтїс мѡс дїнын. Но колхозса вескѡдлысјас сенї сек буқышѡн вїѡдѡны скѡт вылѡ. Најѡ сылы вїсталїсны:

— дѡјмїс-кѡ—начкад, морлы сыкѡд.

— Начкынытõ век уџитам, а колõ сїџõс бурдõдны. Тї-
јан ног колхозлыг став скõтсõ вермам бырдõдны...

Завоџитлїс венџыны Лудмїла, но сылыг доводжасõ
колхозса вескõдлыгас пыџдї ез бостлыны. Но і сїџõ ез
кывзы налыг вїставлõмсõ. Сїџõ вõлі ескõ, мыј мõскõс позõ-
на бурдõдны.

Лудмїла ачыс мунїс дојмõм мõс дїнõ. Колї кыџ кык
пемыд вој, но ез коллы здук, меџым сїџõ торјõдчыліс мõс
дїныс. Кыџ кык вој чõж сїџõ õтнас вуџавліс вїзув Јемва
ју сајõ да дежурїтїс мõс дїнын. Вој-вој, сап пемыднас
сїџõ кїлометр жын сајыс јуыс кыскаліс мõслы ва, вежла-
ліс сылыг сојансõ, некымыныг раџавліс да кõртавлїс кок-
сõ, ыџдõдліс сїџõс мелї кывјасõн. Кыџ којмõд лун вылас
мõслõн кокыс вõлі бурдõма да најõ орччõн мунїсны ста-
доõ.

Сїџõ кыџ кык војыс вõлі тырõма уна епїзодјасõн.

Õтчыд Лудмїла рытјыгõм бõрын мõдõдчїс мõс дїнõ.
Вõлі сещõм пемыд, мыј вїт восков сајыс нїнõм оз тыдав.
Сетчõ-жõ сесга гылалїс ул слõт. Кор пыжлõн нырыс ма-
тыстчїс мõдар берег дорõ, возвывгыс Лудмїла каџалїс
кущõмкõ сõд јокмыл, кодõс чајтїс понõлõн. Но кор пыж-
лõн нырыс суцкыгїс берегõ, сõд јокмылсањ кыліс муж-
скõј гõлõс:

— Вужõд менõ мõдарас.

Нывлõн сõлõмыс ыркнїтїс. „Кущõм лешõј татї õнї та-
щõмнас ветлõ“—мõвпыштїс сїџõ, сесга вынјассõ зевтõмõн,
збоја јуалїс:

— Kodї те сещõмыс? Кõнõс тенад јортјасыд?

Сїџõ бостїс кїас пелыссõ да сувтїс тõдтõм мужїксањ
некымын восков сајõ.

— Вод кымынõн пыж шõрас.

Тõдтõм морт завоџитїс пõрјасны:

— Ог вермы...: вај сõлõд мездорад.

Секї Лудмїла õдјõ кыпõдїс пелыссõ тõдтõм морт јур
вестõ да збоја командујтїс:

— Сувт, сволоч, да õдјõ вод пыжас, жујјалан-кõ—пе-
лыснас јурад камõбта...

Пышјалыслы лої кывзысны збој комсомолкалыс. Сїџõс
лої вужõдõма ју мõдар дорас да мõдõдõма колана местаõ.
Лудмїла вылпõв вужїс ју мõдлапõлõ, да, мõскыс дыр гаж-

төмтчөм бөрүн, өдјө вослаліс сы дінө. Сылыг небыда ғы-
лөмсө да збој кок шысө вермісны кывны сөмын шоныд
позјассааныс җебсөм вөрса лебачјас да вугралыг куҗ коз-
јас...

Љуфмілабс позө аҗыны быдлаыс. Сы дінө отсөгла лок-
төны җе сөмын лыстыгысјас, кукаҗыгысјас да поревігыс-
јас, но частө воывлөны і колхоҗницајас. Кушөмкө кол-
хоҗныкльөн мөскыс торкебма—локтөны сы дінө, мөдльөн ыж
кокыс дојмөма—локтөны сы дінө, којмөдльөн порсыс віс-
мөма—бара-жө локтөны сы дінө. І век, лунын көт војын,
аҗҗөны тајө прөстөј сиктса нывсаҗ колана отсөг. Сіјө оз
өткажіт налы, лунын көт војын. Сіјө практик, лыддө
кыгајас, төдмасө ветеринаріја да зоотехніка вогросјасөн.
Сылы өткоф донаөб став скөтыс колхозльөн, көт колхоҗ-
ныкјасльөн.

Аслас честнөј, муҗлывгөм ужөн Љуфміла шедөдіс сіјөс,
мыј колхозлыс став мөсјассө лоі пөртөма метісјасө. Сіјө
вескөдльөн колхозса молочно-товарнөј да поревізан то-
варнөј фермајасөн. Мөсјаслыс вогөгөрсө шөркоф лыгөм-
сө лоі кыпөдбма 800 літрсаҗ 1200 літрөз, а таво-нын фер-
ма тышкасө вогөгөрөн быд мөс выльө 1400 літр лыгөм
вөсна.

Љуфміла Катајева вескөдльөм улын өні ем 145 јур сура
скөт, 41 порс. Сіјө вескөдльөм да велөдльөм улын ужалөны
6 лыстыгыс, 2 поревігыс да 3 кукаҗыгыс. Рөдіналы пре-
даннөј ужөн сіјө на пөвсын шедөдіс ыжыд авторітет да
доверіје.

Сізім во сајын-на Љуфміла вөлі малограмотнөј, ез
куж бура лыддысны да гижны. Комсомолецјас корлывліс-
ны сіјөс собраніјејас выльө; корісны шөщ пырны том лени-
нецјас радө.

— Ме-жө җеграмотнөј,—первојсө јандыгыштіг тырјі
вісталіс Љуфміла,—нынөм ог куж сені вөчны.

— Грамотаыд шедана фелө, отсалам велөдчыныд.

Өті рытө, дыр мөвпалөм бөрүн, Љуфміла матыстчіс
комсомолец дінө да волнүтчөмөн вісталіс:

— Гіж, Васа, шыөдчөм. Көсја пырны комсомолө.

Шыөдчөм помын сулаліс чукылөс-мукулөс буквајаса
кырымпас: „Љуміла Каатјева“.

— Сесса быттө сінјасөј вөссісны. Ме дінө прікрепітіс-

ны комсомолецс да ськѳд заводіті велѳдчыны. Лунтыр ужалам учасокын, пѳрлѳдлам да кьскалам кыз керјас, а рытнас, баракѳ пьрѳмѳн шѳщ бостчам кьіга дорѳ, велѳдчам лыѳѳысны да гїжны. Грамота меным кутіс сетчыны.

Ас вылас дьгдывтѳг ужалѳмѳн Љуѳміла пѳрі грамотнѳј, сїктса воѳын муныс, культурнѳј мортѳ. Во сајын сїјѳс комсомолецјас ѳтсѳгласѳн бѳрјісны-нын первїчнѳј комсомолскѳј организаціјаса секретарѳ.

Первїчнѳј организаціјаса секретарлѳн ѳбјазанностјасыс зев паскьѳдѳс. Сїјѳ—век томјѳз пѳвсын. Собранїејас вылѳ, кодјасѳс чукѳртавлѳ комсомолскѳј организаціја, воливлѳны колхозса став томјѳз. Најѳ кьвзѳны Љуѳмілалыс докладјас да ѳтлаын ѳбсуждајтѳны велѳдчѳм, культурнѳја шојчѳм, стахановскѳја ужалѳм јылыс вопросјас. Томјѳз пѳвсын бедедајас нуѳдѳм да газетјас лыѳѳѳм вылѳ торјѳдѳма кьк комсомолецс. Љуѳміла ачыс тѳлын ветлывлѳ вѳручасокјасѳ томјѳзкѳд бедедајас нуѳдалѳм вылѳ, ачыс вїзѳдѳ колхознѳј клубын пѳрадок бѳрса, велѳдѳ томјѳзѳс сьвны выл сыланкьвјас, јѳктыны выл таѳецјас.

Комсомолецјас ѳдјѳ паскѳдѳны томјѳз пѳвсын ассьныс влїјанїесѳ. Во сајын-на колхозын вѳлі 8 комсомолец, а ѳні најѳ лоїны ѳасвїтѳн. Најѳ ставныс, кьзі і первїчнѳј организаціјаса секретарыс, велѳдчѳны полїткружокын.

Љењїнскѳј комсомол да большевїкјас партїја вескѳдлѳм улын неграмотнѳј, вѳвлѳм гѳл крестанїн ныв, Љуѳміла Кузьмїнїчна Катајева быдмїс государственнѳј ѳејателѳз. Весланаса їзбїрателнѳј округыс бѳрјысысјас тавоса јун 26-ѳд лунѳ сїјѳс бѳрјісны Комї АССР Верховнѳј Сѳветса ѳејутатѳ.

Комсомоллѳн да партїјалѳн, мїјан шуда рѳѳїналѳн вернѳј ныв, сїјѳ честѳн ѳправдајтас народлыс ѳѳверїесѳ.

КУЛИМ ПОКОЛЕНІЕ¹⁾

I.

Женыд төвса лун дѣѣ кутіс рѣмдыны. Јенежыс вочасѣн пыр јонжыка і јонжыка пемдіс. Оті бѣрса мѣд ѓзјалисны козувјас. Тѣдлытѣг моз локтіс рыт.

Базаса мехаіическѣѣ мастерскѣѣѣѣ жургіс дінамо-мотор, бергалісны пріводнѣѣ ременјас, кыліс кѣртѣн кѣртѣ клонѣдѣм. Тіскіјас дорын, слесарнѣѣ станокјас дорын мышкыраісны ужалысјас: кодкѣ рашпільѣн зыртіс, кодкѣ вундіс, кодкѣ камгіс-кучкаліс зубільѣ. Велавтѣм мортлѣн ескѣ јурыс вісміс тајѣ зыкыс.

Пыді вежѣсыс петіс пѣрысінік морт да ѣчкісѣ лептылѣмѣн віѣдлліс стѣнын ѣшалан часі вылѣ.

— Е-е, нѣлѣд час-нін,—шуыштіс сіјѣ аслыс. Тајѣ вѣлі старшѣѣ мехаіік, Іван Кузміч. Базаны сіјѣс прѣстѣ Кузмічѣн шуѣны.

Кузміч век медбѣрјадѣн мунѣ мастерскѣѣѣѣ. Мунтѣѣзыс гѣгѣр кышовтас, тѣждысан сінјасѣн ставсѣ прѣверітас, вунѣдѣмаѣс-кѣ ідравны кушѣмкѣ інструмент—копрѣдлыштас јурнас да нуас места вылас, сѣсса пастасас, кусѣдас біјас да вѣлісті петас ігнавы. Тазі пѣшті быд лун. Ужалысјас велалѣмаѣс-нін ташѣм пѣрадокас.

Но талун Кузміч термасіс воэжык мунны. Кышовтіс, сѣтіс індѣдјас, сѣсса чукѣстіс отсасысѣс да вісталіс:

— Меным мунны колѣ, зев јона колѣ. Віт час кежлѣ ѣтілаѣ корісны. Гѣгѣрвоан? Колѣ сојыштны да вежыштны-на меным. А те, кор помасас ужыс, відлы гѣгѣр да

1) „Тракторістка Ваза“ повестыс серпасјас.

ігнав. На тең клучјассө, да пачас бисө ен-жө колө, мед пөжар ескө ез ло.

— Ставыс ладнө лөб, Кузмич,—ескөдис отсагысыс.

— Вот, вот; ме надејтчыны кута.

Кузмич сетис клучјас да мунис пагтасны.

Иван Кузмичөс базаын ставныс төдөны; да і не сөмын базаын. Лубөј морт сиктын ошкыштас тіјанлы сіјөс. А пионерјаслөн, кор кыласны Кузмич јылыг јуасөм, сінныс долыда өзјас.

— Сада Ваһаөс?—чүјмыштөмөн шуасны најө.—Кодинө сіјөс оз төд?.. Сіјөс көнкө і карын төдөны.

Томан-ли, пишшал-ли кодлөнкө жугалас, мөдлаө оз-нын ну, а Кузмич дорө шыасас. Ковмас-кө спојатны пістөм ведра, либө көрт пач зөнталыштны—бара-жө Кузмич ордө нуөны. А мукөд дырјі колхозлөн кушөмкө машина торкөс да сек быт-нын сы дорө шыасны. І быдөнлы сіјө ачө кад, некодлы оз өткајит. Сещөм-нын бур сөлөма сіјө. А торјөн-нын радејтө пионерјасөс. Прөст лунө накөд і ноксө. Кымынкө пурт ныждылісны-нын сылыс, кымынкө піскөдчан чеглісны-жө-нын.

— Ак, јолкі зөлоныје!—секи шуыштас Кузмич да дивитөмөн копрөдлыштас јурнас.—Тақі-өмөј ме велөді тіјанөс? Орөданныд ті менө, ек-ек-ек...Но да ладнө, кыкө-мыкө вылөс нөбам.—І посні слөсарјас төдөны, мыј Кузмич абу скөрмөма на вылө. Зато јуалөј лубөј пионерлыс, кызі ужалө трактор, кызі вөчөма дінамо-мотор, јуалөј електричество јылыс—ставсө стөча висталас тіјанлы. Кузмич локтөмсаң кујим коф гажажык лоі олөмыс чөлафлөн. Ас вөчөм автомобилјас, самолет моделјас, парөходјас, быдсама жбыргавјас—но мыјсө ез велөд вөчны Кузмич.

А Кузмич ужалө важөн-коф-нын, база лоан медвоzza лунјассаң. Абу сылөн гөтыр ні чөлаф. Вөвлөмаөс-жө ескө, да коркө војна мунаң војасө кувсөмаөс ставныс. Пер-вој шыгјалөм, а сөсса тіф висөм өті бөрсө мөдөс нуис. І колі Кузмич чуң-өтнас. Сы вөсна, гашкө, сещөма і радејтө јөзлыс чөлафтө-да.

Пөрыслаң-нын катөвтөдис Кузмичөс. Вөтлөдлө мышкыртчыштөмөн, бытөб арлыдјасыс лычкөны пөлпомјасас, кі кучікыс ставыс чуқырөс, сөнјасыс быдөн вөзөн-вөзөн төдөны. Вөмкөщјасыс увлаң өшјыштөмны-нын, нырыс

ны. Лым-жежыд дөрбөм, гөрү галстука да сещөм-жө алө-гөрү чужөмбанјаса четінка мастера зев гудөкасіс. Аслас муртса і тыдыштө журыс гудөк сајыс, а ворсө сізі, быттө медвоҗа лунсаыс куш гудөкасөм вылын і олөма. Терыба котралөны посні чуңјасыс кіҗјас вывті, а на улыс, мөда-мөдөс вөтөдөмөн, кіссөны езыс шыјас.

— Саҗа Ваһа!.. Саҗа Ваһа!..—друг котөрөн пыріс да гораа јүртіс өті пионерка. Сылөм лөһіс. Ставөн челаҗјас долыда ускөдчісны өҗөс дөрө. Ез-на удіт Куҗміч воконтны порог вомөн, өті бостіс сылыс бөҗсө, мөд кепкасө, кујимөн кымын отсалісны пөрччыны палтосө да төв-өдісны-нуісны кытчөкө, гөгөрбок кышалөмөн, кыкнан кіас кутчысөмөн, нүддісны гөстөс да пуксөдісны. Первојсө сіјө җік пелтөммыліс моз, ез куж кодлыс-мыј кывзыны. Өтіөс малыштас урөдыс, мөдөс лапкөдыштас пөлпомөдыс, којмөдөс—медса ічөтсө—пуксөдлас піҗөс вылас, да бурыс ропокөмөн шуалө:

— Но- но; пелтөммөдінныд старікөс... Енө ставныд, енө ставныд өтщөщ, а то ме бөр пышја.

— Он пышја, саҗа Ваһа. Мі-өд ог лөҗө,—долыда сералісны челаҗ.

— Сіҗкө лөҗөј лолыштны,—щөщ-жө сераліс Куҗміч.—Төданныд-өд сөлөмөј менам важ тракторлөн кіссөм моторкод.

Куҗмічлөн сінјасас помтөм долыдлун. І сіјө чувствүјтө ачыс, мыј пөрысмыштөм сөлөмыс сещөма чеччө оз муҗөмлаыс, а віҗвывса уна сікас рөма җоріҗјас код тајө сінјасө ас гөгөрыс азөмла. Сы вөсна сөлөм вылас вөлі кокныд да лічыд. Верміс-кө ескө, ставнысө пуксөдаліс піҗөс вылас, да-өд җон отр'адтө, буракө, он төрөд.

Кор челаҗјаслөн візувлуныс неуна лөһыштіс, Ваһа кіасіс Куҗмічкөд.

— Поҗө заводітны?—нумјалігтыр сіјө јуаліс механикыс.

— Заводітө, заводітө, дочка,—меліа сы вылө віҗөдөмөн вочавіҗіс. Ваһаөс сіјө дочкаөн кынҗі ас кејас некыҗі мөднөгөн оз і шулы. Сөмын собраніејас вылын, лібө контораын, шулас тыр нөмовнас, дај і то мукөд дырјі ылавлас-на. Сіҗ-һін кыҗкө артміс на костын. Нөшта кор Ваһа велөдчіс тракторнөј курсјас вылын да нүддіс Куҗміч вескөдлөм улын практикасө, секі-һін најө кутісны лөсавны. Куҗміч лоі быттө батөн Ваһалы.

Челәфјас пуксалісны, общщөј сбор заводітчіс.

— Мі, піонерјас, велөдім выл Сталинскөј Конститүціја,—пызан дорсаң сорнітіс Вага да думнас німкодасіс отраднас. Сылыс сінјассө гажөдісны орччөн-орччөн пуксалөм чістөј паскөма, гөрд галстукјаса челәф.—Медым ескө лоі гөгөрвоанажык мјанлы, кущөмгырыс вермөмјас жылыс гіжөма Сталинскөј Конститүціјаө, мі талун кывзам важ рабочөјлыс—Иван Кузмичлыс, дада Ваналыс, вігтсө. Ті, піонерјас, чужлінныд революціја бөрын некымын во мысті. Важ олөмсө, важ пөрадөкјассө ті енө төдлөј. А дада Ваңа аслас немгыс жыныс унжык оліс важ царскөј строј дырјі, унатор аңзыліс, унатор ас мышку вылас кыскіс... Сіңкө, кыв сетам Иван Кузмичлы.

Піонерјаслөн аплөдісментјасыс јурөбтісны комната тырөн. Кузмич кокня сувтіс да, формыны заводітөм ус пыщкас нумсө рөбөмөн, муніс пызан дорө.

Аплөдісментјас дыр-на јургісны. Кузмич сулаліс јурсө лөзөмөн, ус помсө вомас курччөмөн. Сіјө мөвпаліс—кызі ескө заводітны, мыҗсаңжык? Окота вөлі прөстөј кывјасөн, челәфлы гөгөрвоана кывјасөн віставны, петкөдлыны Сталинскөј Конститүціјалыс став ыждадунсө. І өні помыштіс, мыј оз артмы вісталөмыс.

— Меным зев німкод тіјан вылө вірөдны,—заводітис Кузмич, кор челәфјас лантісны.—Ті оланныд гажа да шу-да кадө. Со, тіјан асланыд клуб, асланыд ворсанторјас, ставныд велөдчанныд, быдманныд рөңвізаөс, пөтөс, гажәс. Тіјанлы нінөм повны аскіа луныс. Ті зев бура төданныд—Сталинскөј Конститүціја мјанлы, сөветскөј гражданылы, гарантірујтө уж вылө право, образованіје вылө право, шојччөм вылө право. Но ез таңи вөв важөн, мјан томдырјі,—Кузмич лөлыштіс, нуөдіс сінјассө челәф јурјас вывті да кыскіс рөпсыс каллансө. Но сен-жө каңаліс асыс ыладөмсө да, ас вылас дівујтчөмөн јурсө копрөдліг-тыр, бөр рөбіс.

— да, посні піјан, ез таңи вөв важөн,—мөвпјассө чу-көртіг мозыс төдмөдіс Кузмич.—Ме уралскөј заводса рабочөј. Коркө нөшта ічөт дырјі-на ме кывлі батсаң со кущөмтор... Тіјанлы каңітчас тешкөдөн, но тајө қік збыл. Уралскөј рабочөјјаслөн пөлјасыс вөлөмаөс крепостнөјјасөн. Налөн көңаіныс—помешцік—јона радејтлөма картіөн

ворсны. Өтпыр сiјө ставсө ворссөма, сесга скон вылө сувтөддөма крепостнөј крестанасө дај најөс ворссөма. Картiөн ворссөддөм крестаналөн выль көзайныс вайөдiс ставнысө Уралө завод вылө ужавны. Вот тiјанлы важ олөмыс өтi серпас. Азғанныд, вөли ез секи ужалыс jөзлөн кушөмкө правојас? Крепостнөјјасөс не сөмын картiөн ворсөдiлiсны помешщiкјас, но i вежлавлисны понјас вылө, вузавлисны, весiг вiавлисны суд-радтөг. Ме јешщө помнiта ташөм вiст, батсаң,—Кузмич лөсөдыштiс кiнас усјассө да здук-мөд чөволыштөм бөрын кутiс воқө вiставны.—Вескыда јурсiыд сувтө. Өтi рабочөјлөн вөлөма томiник ныв, мiча да лөсыд. Өтпыр заводчiкыс ордө локтөма гөстiтны кушөмкө купеч. Мыј најө сен вөчөмаөс, кызи гөсгiтөмаөс, ме ог төд. Кадыс вөлөма гөжөм, вој-нын. Муқөм jөзыд важөн-нын узыны, а заводчiк керкаын шумыс-пө стом-стоја. Сесга корасны сiјө нывтө. Купеч вiдлалас гөгөрбок да i шуас заводчiклы:

— Лөсыдкөд-пө. савај вежсам баш на баш: те тајөс, а ме ассым ружјөс; немецкөј мастерлөн-пө.

Нылыд кор кылас ташөм сорнысыс, кельдөдас лым көдөз, горөдас да ускөдчас ывлаө, батыс дорө. Мыј сен воқө вөли, ме ог-нын помнiт. Вiсталөны, сөмын, кор купечыс локтас аскiнас нывсө нуны батыс зырөдас сы вылө. Сөрт, таыс буржыкыс сылы оз ло. Заводчiк щөктөма бостны сiјөс, нубдны вөрө, пөрчөдны да куш јайнас пуксөдны козувкот поз вылө, пу бердө топыда көрталөмөн. Важөн тајө вөлөма, оз-өд прөста помнiтны jөзыс. Војбыд-пө, дај мөд луннас-на горзөма. Јок горшөн горзө, кевмысө, но некод абу i лыстөма мездыны. Сiзи i кулөма сетчө; кушөз вiлөддөмаөс... Ставыс тајө збыль. Ме тајөн көс-јi петкөдлыны тiјанлы, iчөт пiјан, кушөм сөкыд вөли важөн овны ужалыс jөзлы. Өнi мiјан Сталинскөј Конституцијаын гiжөма—мортөс мортөн експлоатирујтөм век кежлө бырөддөма. Сiјө шуштөм кадыс, код јылыс ме вiстали тiјанлы, некор-нын оз бергөдчы. Тiјан југыд да сөстөм олөмыд. Но вот бостам нөшта образованије вылө право. Тани ме ас јылыс-нын сорнытышта.

Кузмич нуммуныштөмөн вiқөддiс челаф вылө. Најө пукалисны чөв, суга кывзiсны. Чужөмбанјасаныс ворсөдчiс вiр, сiнјас вiқөдiсны сы вылө.

— Кыџи ме велӧдчи?—ассыс жуалис Куџмич.—Ти вот школаын велӧдчанныд, велӧдчӧмыс дон оз бостны. А меным ез улы сещӧм шудыд. Ме велӧдчи заводуын, мастер кабырјас улын. Јај век вӧли лӧз, јурси кучик ез дугдыв дојмӧмыс. Мукӧд дырји куџлунтыртӧ кокјулад олӧмыс сещӧма лыгышмунан, он и тӧдлы, кыџи вугыртан. А сетчӧ тенӧ мастерыд и шапкас јурсиӧдыд, да јешщӧ щӧктас кыкыс кымын бергӧдчыны. Синваыд петӧ ескӧ да он небос бӧрд, он норас-ни. Помнита ташӧмтор. Ме ыжыдкоднын вӧли, отсали формовшщиклы. Ужыс сещӧм: лыаыс вӧчам форма, сетчӧ сесса кистасны сыв чугун. Но вот, ӧтпыр ми вӧли вӧчам формасӧ.

Локтис мастер, виӧдлис да кыв шутӧг чужјис мијанлыс ужнымӧс; тыдалӧ, ез кажитчы. Менам ыжыд јорт и скӧрмис—щыг вӧли сижӧ, дај муџма пон моз. Кутис мастертӧ кидыс да тиралан вомдорјасӧн жуалис: „Мыјла-пӧ“? А мӧдыс сӧмын југнитис синнас да шуис: „Вылыс вӧчӧј“. И кутис мунны. Мӧдыс бара сувтӧдис. Секі мастер крута бергӧдчис да кучкис чужӧмас. А тајӧ здукнас на дорті бурещ вӧли нуӧны сыв чугун. Менам јортыд и уси, да вескыда сыв чугун кӧш вылад. Мыј сен вӧли, страк думыштнысӧ ӧни. Вескыда ловјавывыс сотчис мортыд. Но, ӧерт, рабочӧјјас таыс кутисны шумитны, топӧдисны мастерӧс. И ме щӧщ вел ыжыд кӧрт торјӧн лыји сылы. И лун-мӧд мысти код сурӧӧс лещӧдисны острогӧ, менӧ вӧтлисны уж вылыс. Вот ташӧм ногӧн ме велӧдчыли да перјыли кынӧмпӧт. Помнита јешщӧ и ташӧмтор...

Тајӧ рытӧ тӧдлытӧг ӧдјӧ мунис пионерјаслӧн обшщӧј сбор. Унатор Куџмич виставлис налы ас олӧм јылыс, заводуын ужалӧмсӧ, царскӧј острогын пукалӧмсӧ, сесса германскӧј војна вылӧ ветлӧм, гражданскӧј војна би пыр мунӧмсӧ. Олӧмыс сылӧн озыр, кӧт војбыд висталас—помыс оз во. Куџмич—важ коммунист.

И ачыс Куџмич, кор помасис обшщӧј сбор, долыд сӧлӧмӧн пукалис челадјас пӧвсын да зормӧм усјассӧ шылӧдӧмӧн виӧдис пионерјаслыс гажӧдчӧм. Најӧ, виџ вылын бобувјас моз, лебалисны-јӧктисны, гажа колипкајјас моз зӧлгисны-сылисны вӧсныдик езыс гӧлӧсјасӧн.

Таџи коллалисны тајӧ рытсӧ кујим поколеніјелӧн быдтасјас.

Туробыс ез лон. Мод луннас сещом-жѳ жона шуксис лым, сещом-жѳ локыс эвизжитис тов, јешщѳ-на жужыда лептис толајас.

Фиспетчерскѳын ритјадорыс быд час жын мыстѳ зилгис телефон. Фиспетчер пыр ѳитор јубртис телефон трубкаѳ:

— Ез... Ез-на во... да, да, воан кад!

Рытнас-нын, кор кутисны ѳзјавны бѳјас, Фиспетчерскѳѳ пырис тѳжысан чужѳма механѳк. Фиспетчерлы чужѳм вылас виѳѳдлѳм мыстѳ сѳѳ гѳгѳрвоис, мыј ставыс-на важ, да ышловѳѳмѳн пуксис. Чѳва каллансѳ кыскалыштѳм бѳрын аслыс моз шуис:

— Ну, і поводѳа... Кокјывсыд ускѳѳѳ, јолкі ѳелоныје. Інам ог ѳшјы, сѳѳ век дум вылын.

— Локтас,—мыјкѳ гѳјигтыр, јурсѳ кыпѳдлытѳг ескѳѳѳс Фиспетчер. Кузмѳч бергѳѳчылѳмѳн виѳѳдліс сы вылѳ да јуалис:

— Локтас чајтан?

— Локтас,—бара ескѳѳѳс Фиспетчер. Механѳк тѳжысѳм-пырыс копѳѳдлыштис јурсѳ:

— Шулі-ѳѳ ме сылы асывнас—ен бост уна. Ез-ѳѳ сѳѳ кывзы, кѳнкѳ, бара-на кујѳмсоѳс кымын бостис. А поводѳаыс со кушѳм. Вѳртиыс нѳнѳм-на јешщѳ, сетѳ езжык тол, а вот татѳ воссаѳнтыс і страк! Кызі сѳѳ сещѳм грузѳн локтас?.. Сетѳѳ-жѳ јешщѳ пемѳис.

— Војвожсѳ прѳјѳѳѳѳма-нын, —вескѳѳчылѳмѳн шуис Фиспетчер, очсыштѳмѳн нѳжмовтчыліс да бара мыјкѳ кутис пасјавны клеткајас вылѳ јуклѳм бумага вылѳ.

— Војвожсаыс вѳт кілометр-на,—часѳ вылѳ виѳѳѳѳмѳн сорнѳтис механѳк.—А јаг јывсаыс заводѳѳтѳѳ медыжыд спускыс... Уна-ѳ кѳѳ кыскѳсѳ?

— Вылыс катѳшщесыс бостѳма 257 куб...

— Со-ѳѳ, јолкі ѳелоныје!—зорман ус помѳдыс ассѳ тракнѳтис механѳк.

— ... да Војвожыс бостѳма мыјдакѳ,—сѳѳтис Фиспетчер. Кузмѳч нѳнѳм татѳѳ ез шу, во јешщѳ жона зумышмѳм чужѳм сертыс позѳс казавны сылыс мајшасѳмсѳ. Вел дыр чѳволѳм бѳрын друг сувтис да чорыд гѳлѳсѳн шуис:

— Паньд ветла... Ог вермы тазі вічысны. Гашкѳ масло-проводыс кынміс, гашкѳ гусеніцаыс жугаліс, гашкѳ... гашкѳ вѳлѳкын сулалѳ тащѳм каднас, сібдіс-лі, мы-лі.

— Кытчѳ-нѳ тенад арлыдѳн мунны, Кузміч,—ѳлѳдны заводітліс фіспетчер. Ачыд кытчѳкѳ вошан да сесса тенѳ ковмас корсны. Пемыд-ѳд ѳні.

— Ветла,—збылыс кѳсѳѳмѳн вочавізіс Кузміч.—Пѳнар боста да мѳдѳдча. Гѳгѳрво те: оз поѳ еновтны вѳлѳкѳ машіна. Сылы гаражын местаыс, а абу ывлаын.

— Но, кѳѳ вічысышт нѳшта ѳті здук.

— Ог, ог вермы вічысны. Вічысѳма-нын,—петіг моз-нын шуіс механік.

Кузміч мунѳмсаѳ колі час сајас. Фіспетчер щѳкыда віѳѳдлывліс часі вылѳ да тѳждысѳмпырыс копрѳдліс јурсѳ; тыдалѳ і сылѳн кутіс бырны наѳеја.

Телефон куѳа пѳшти бьд дас мінут мыгті јуасісны контораан, і быдысыс фіспетчер пыр ѳтітор јуѳртіс: „Ез-на во...“

А ывлавыв ѳтарѳ јонжыка пемдіс. Тѳвлѳн шуѳлалѳмыс кыліс весіг татчѳ, фіспетчерскѳјас. Ломтысан кѳрт пач вомыс мукѳд дырјі шыныс пуркнітліс ортсѳ.

Но вот кыліс кілчѳ ѳѳѳсѳн крапнітѳм. Сесса кодкѳ кутіс пыркѳдчыны. Фіспетчер, ѳѳѳс вылѳ віѳѳѳмѳн, вічысыс локтысѳс. Здук-мѳд мыгті вогсіс ѳѳѳс да, кѳзыд сынѳд сорыс, пыріс Васіліса.

— Воін-жѳ!—долыда горѳдіс фіспетчер да пыр-жѳ кутчысіс телефон трубкаѳ, медым јуѳртны контораѳ.

— Алло!.. Контора?.. Фіспетчер. Шудова воіс!—Кінас телефонсѳ тупкыштѳмѳн сіјѳ шыасіс Вага дорѳ:—Вајѳдін машінатѳ?

— Тырбура,—кісѳ пач дорын шонтігтыр вочавізіс тракторістка.

— Локтіс машінаанас,—телефон пыр јуѳртіс фіспетчер, сесса бара јуаліс Васілісалыс:

— Кымын кубометр?

— Кујімсѳ кыѳѳс.

— Кујімсѳ кыѳ кубометр,—телефонѳ долыда горѳдіс фіспетчер, пунктіс трубкасѳ да локтіс Вага дорѳ.

— Ставсѳ те, нылѳ, повѳѳдін талун. А Кузміч весіг паньд кѳсѳѳ вѳлі петны-нын.

— Кузьмичкөд ми паныдагым километр кык сајын базасаң, — пач дорб буржыка дамөдчөмөн висталис Васа. Ва паскөмөс сылөн кутис кайны ру... Чужөмбанјасыс өзјисны кумач рөмөн, а гөлубөј сінјасас солкјасис серам. — Верітан-ө, өтнас петөма. Вот старікыд!.. Но і віді-жө ме сјөс.

— Ме-өд шуа вөлі сылы: виччыгышт миса, локтас. Нет, оз терпитчы сылөн, — сиз-жө сералигтыр сорнитис фиспетчер. Кистис шайныкыс шай да сетис Васалы:

— Ју, мед шоналыштан щөщ пышкөссаныд.

— Аттө! — Василиса бөстис пөс шай тыра кружка да посны вомтырөн кутис чурскыны јуны.

— А ез-өд леј Кузьмичыд гаражө мунны. Ачым-пө нуөда машинасө. Мун-пө шојчы, а ми-ниј агным сен весалам да чышкалам. Но, і старікан!

— Бур морт, — щөщ отсыштіс фиспетчер.

— Зарні сөлөма, — аслыс моз шуыштіс тракторістка, һорөвтчыштіс улөс мыш вылө да, пачын білыс ыргөмсө кывзигтыр, кутис мыјкө мөвпавны.

МЫЛА ГОРӨН.

Мыла горөн
 Ворсө јон бандура,
 Лебзө песна
 Шуда мујас выв.
 Вына јөла
 Журөбтө Амурын,
 Көзид полус
 Кывзө вына кыв.
 Тајө гөлдөс—
 Томјөзлөн победа,
 Тајө сьлөм—
 Комсомоллөн гимн.
 Воқд ылө
 Вынјөр сјјө сетө,
 Сјјө пасјө
 Уна славнөј ним.
 Сыланкывјын—
 Сөвет вөсна бојјас;
 Сыланкывјын—
 Славитсө Октабр;
 Фронтјас ылын
 Томынк геројјас,
 Кодјас воғын
 Бөрынтчис пыр враг.
 Сыланкывјын—
 доблест да отвага
 Повтөм јөзлөн
 Востис шуда кад;
 Вына војтыр
 Гырыс, зумыд шагөн
 Вескыд туйөд
 Мунө радыс-рад.

Сыланкывјын—
 Фабрикјас, колхозјас,
 Гажа томлун,
 Шуда оландыр,
 Тувсов садјын
 Зорічалыс розјас,
 Гырыс плодјас
 Бымөны көн тыр.
 Сыланкывјын—
 Мірсө шемөс колис
 Чужан мулөн
 Вынјөра размах.
 Сыланкывјын—
 Востис коді полус,
 Коді сетчө
 Сушкис алөј флаг.
 Сыланкывјын—
 Косјас ылын збој јөз—
 Асыв ылын
 Міјан вернөј страж;
 Вына јөзлөн
 Мужественнөј чојјас—
 „Рөфиналөн“
 Славнөј екіпаж.
 Сыланкывјын—
 Бронаөн да стальөн
 Коді дорө
 Шуда, вөльнөј крај.
 Сыланкывјын—
 Радејтана Сталин.
 Став народлөн
 Вожд і ыжыд ај.

А. ГАБОВ.

КАЛЫКОВА ДОМНА ЈЫЛЫГ СЫЛАНКЫВ.

Те, домна, те, домна!
 Те јон тышын кулін,
 Те шуд вөсна пунктін том лов,
 Мед шедөдны мездлун

Сбветскöј том мулы,
Мед ужалыг лока ез ов.

Штаб краснöјлөн мөддöдiс
Белöјјас тылö
Сен некымын морта отр'ад,
Мед белöјлыг тöдмавны
Вынсö i лыдсö...
I сы вылö те вöлин рад.

Со шочмiсны пујас,
Со ерд вылын тујыс.
Со һеылын Помöздiн кыр...
А Помöздiн сiкт шöрын
Кујлiсны шујјас,
I ежыд лым лобма гыр.

Те, сiкт дорö воiг,
Пыр наçбник сылин,
I ас дiнад вöлин зев стрöг.
А сöлөмсыд помтöм çик
Ескöмлун кылин
са враг дiнö муртышттöм лöг.

Но врагаслөн нырысыс
Казалис тенö,
I туј ез ло пышјыны бöр.
I врагасыд бостiсны
Тенö сек пленö,
I пыткаыс вöли зев скöр.

Те эвер сама пыткалы
Повтöг çик шулин:
„Вај, палачјас, бостöј-жö лов.
Ме ужалыг jöз вöсна,
Шуд вöсна кула,
I кулöмыг һöти ог пов...

Но, тöдöј-жö, палачјас,
Кад регыд воас!
Мыј тiјанөн кiстöма вiр,
Сек тiјанлы, палачјас,
Кывкутны лоас,
I смерт воçас сувтанныд тi!“

Сек эверјасыд шыщлісны
 Кітö і коктö,
 Но ез тöдны тенсыд мөг-туј.
 Сек штыкјасöн тојлісны
 Тенсыд став боктö,
 І јі кудјö леқісны шуј.
 Те, домна, те, домна!
 Те јон тышын кулін.
 Те мезд вöсна пунктін томлун...
 Со кыз во-нын зорқалö
 Шудлунöн муным,
 Но образыд некор оз вун.

С. ЈЕРМОЈИИ.

КЫЗ ВО.

Тöвзис кымöр.	Мунан тујным
Мелі шондi кывтö,	Саріқöн моз гыö.
Јенеж вывсаң	Сылöм горсыс
Кожö зарні луч.	Потö улыч шöр.
Улыч шöрті	Міјан серам
Муна орчöн нывкöд.	Сылöм шыкöд кысö.
Чужöм вылын серам—абу муз.	Нымкодлунным
Јургö сылöм.	Морöсö оз тöр! ^а
Барабан шы таргö—	—Тақ-мöј коркö
Улыч шöрті	Ја саріқ гыліс?
Нуб кыпыд шаг.	Тақ-мöј коркö
Міјан вестын	Увгіс парма вöр?
Тöлалö да шпоргö	Ташöм серам,
Мікöд шöщја	Сылан гаж-мöј кывліс
КИМ-лöн алöј стаг.	Міјан вöльнöј,
Ворсöм шыыс	Гажа улыч шöр?
Сещöм талун вына—	Менам нывка
Улыч вылö	Лöсыска нумдіс,
Оз тöр ыргöн шум.	Кöсјіс шуны
Мусар паста	Меным воча кыв...
Јургö сіјö мыла.	Міјан бöрын
Став том јöзлыс	Ыжыд вынöн јургіс
Лептö мелі нум.	Комсомоллöн
	Кыпыд сыланкыв:

Ҳекон абу
Ташом мели толыс.
Ҳекон абу
Јенеж ташом лоз.
Ҳекон тази
Оз, дерт, қорзав тулыс.
Ҳекон абу
Ми коф шуда јоз!
Ҳекыс оз сур
Ми коф гажа карыс.
Ҳекыс оз сур
Ми коф нана му.
Ташом вынон
Ҳекон кыпыд маршыс
Том ныв-зонлыс
Восковсо оз ну.
Сылан горыс
Озто бон солдом.
Маршыс ну
Јенин тужод шаг.

Косо коро
Кыпыд кывја солдом,
Вожд нуны
Партијалыс флаг.
Комсомолын
Быдом зумыд сила.
Гыон пу
Том солдомын впр.
Ме щощ тани
Оти кывдон сыла,
Алдж ромон
Қорзалис мед мир.
Јенеж шорти
Мели шонди кывто,
Мижан вестын
Кож зарни луч...
Улич шорти
Муна орчдон нывкод.
Чужом вылын серам—абу муз.

Г. ЈЕРМОЛЫН.

ҚОРҚАЛО МУ ВЫЛЫН ТОМЛУН ДА ГАЖ.

Ломав-жод, шондиб, шонты те шоныда,
Том јоздон куслытом шуд, олан гаж!
Родина! Чолдом теде ыжыдос мододам.
Сетин те мижанлы томлун да гаж!

Таыс ми, Родина, тенд тақ ыждодлам,
Борјам ми сы выло медмича кыв.
Кудрия јурситод қорқон мичмодам.
Течам ми те јылыс выл сыланкыв.

Оломд паскыд туж востин те мижанлы.
Мижанос быдтин да велдин те...
Та пырди шуам ми быдмыс ныв-пјанлы,
Те восна ловнысо пуктасны мед!

Збојџе ми, гажаџе. долыда лолалам.
Горџџа кутам ми ассыным јур.
Зумыџџе, вынаџџе. Кыпыда вослалам.
Течам дворецјас ми бурјассыс бур.

Јџктам і сылам ми. Гџрајас жугџџлам.
Кужам і лыјсыны, сујсас-кџ враг.
Мырјас і ежа ми тракторџн гугџџлам.
Мір вџсна кіаным кутам гџрд флаг.

Кыщџн і віџн ми сынџџтї лебалам,
Лјас пыр карабјас новлџџлам щџщ.
Сус сінмџн граңца пџлџн ми сулалам.
Ыпјалџ славаџн Хасан ты рџч!

џомнаын стал да кџрт сывџдам і формујтам.
џомналџн пыщкџсыс пыр мїјан гџрд.
Ми паравозјаслыс пачјассџ шурујтам,
Шыџџџдам мортовџџм тајгалыс сџрт.

Нывјасџс ассыным раџејтам-мїлујтам.
Сїџ-жџ ми раџејтам стројкалыс гор.
Сџветскџј му вывті гажаа візувтџ,
Ѓїрџдалџ-ворсџџџџ быд посні шор.

Ковмас-кџ, асланым томлун да гаж вџсна
Шуам ми врагјаслы тащџмі кыв:
Кос кежлџ штык мїјан лечыда кеслџма!...
Јурав-жџ томлунлџн збој сыланкыв!

Ломав-жџ, шџнџџџ, җїрџдав те југыда,
Ставмувыв томјџзлы кој олан гаж!
Рџџїна, җорҗав-жџ! Тувччалџ зумыда
Сџветскџј му вывті томлун да гаж.

І. Сельков.

ЈАНСџџџЧІГџН.

Кущџм тајџ асыв гажа!
Оз вун менам сїјџ нем.
Краснџј Арміјаџ муна,
Сїјџн тащџм долыд мем.

Сӧлӧм бердӧ муса нылӧс
Кутлӧ ӧбыдӧка кор,
Гудӧк бӧрса, кыпыд гажӧн,
Сылӧн жургӧс гӧлӧс гор.
Гӧгрӧс, сӧстӧм чужӧм вылас
Ворсӧс сылӧн долыдлун,
Мелӧ сӧнмыс бытӧш шуӧс:
„Јешщӧ ӧтӧ здук ен мун“...
Ен те, муса менам, шоггы:
Тенӧ еновтыс ог ло,
Тетӧг менам нем оз овгы...
Ӧнӧ—колӧд тужӧ лок!
Вӧлнӧ] Рӧдина-мам виґны
Щӧщ и те ло быд лун даc.
Кодыр ковман отсӧг вылӧ,
Бост винтовка, патрон даcт.
Черӧ] пыдӧ аслам кӧд
Ме винтовка боста сен.
Шуда олӧм вӧсна тышын
Ӧекод миґанӧс оз вен!
Гажа Рӧдина мед быдмӧ!
Војна миґанлы оз ков.
Враг-кӧ гырӧс нырсӧ сужӧ—
Сыс сӧлӧмным оз пов.
Враглы тӧвныр моз ми паныд
Секӧ петам, сӧлӧмшӧр.
Сӧмын сӧдс вӧтлӧм бӧрын
Гортӧ текӧд локтам бӧр.
Честӧн страна воґын кута
Комсомолецлыс ме ӧм.
Виґд—морӧс менсым шонтӧ
Бӧ моз ӧзгыс зарнӧ „КИМ“.
Мӧда сӧнмӧс моз ме виґны
Шуда мулыс межавыв ¹⁾.
Миґнӧ] краґын сыв-жӧ, нылӧ],
Мекӧд гажажыка сыв!

1) Межавыв—танӧ гӧгӧрвосӧ граґица.

КАҢТЫЛӨМ.

Бара војтѡв
 Шувгѡ тані јар,
 Пујас вылыс
 Ыргѡн корсѡ тiлiг;
 Бара татчѡ
 Букуд воiс ар,
 Мујас вылын
 Бара лоi нiлѡг.
 Рытја дорын
 Бѡрдѡм ѡшiн пыр
 Ҷорга ѡтнам
 Паскуд мујас вылѡ,
 Чизыр тѡвлыс
 Кывза помтѡг сылѡм,
 Журын мѡвпјас
 Чукјасѡны тыр.
 Сiвјас возын
 Челаф дырса кад,
 Ылѡ колѡм
 Гажтѡм серпасторјас:
 ТаҶ-жѡ зерѡ,
 Шувгѡ пiпу сад,
 ТаҶ-жѡ тѡлыс
 Нѡщкѡ ыргѡн корјас.
 Шуштѡм ывла,
 Керка гажтѡм чѡв.
 Менам вокѡј
 Мешѡк аслыс кѡртѡ,
 сiнас мамѡ
 Нѡжјѡнкѡн бѡрдѡ,
 Чышкѡд торјыс
 Вѡчѡ волыс кѡв.
 Батѡ зумыш.
 Чѡлѡн гѡлѡс нор.
 Быдѡн воклы
 Шуда ветлѡм сiѡ.

Вегiг пѡчѡ,
 Сiнва чышкiгсор,
 Мыјкѡ пунктѡ
 Сылы пiщѡг пiас.
 Кытчѡ вокѡј
 Мунѡ рытја дор?
 Мыјла мамѡ
 Мешѡк волыс вурѡ?
 Мыјла сылѡн
 Сiнва сiзи Ҷурѡ?
 Гортѡ вокѡј
 Бѡрсѡ воас кор?
 Ег-на тѡдны
 Нiнѡм секи куж,
 Сѡмын Ҷорги
 Штыка пiшшал вылѡ,
 Сесса кѡмтѡг,
 сѡрѡм кежыс куш
 Улич шѡрын
 Кутли воклыс сыли.
 Ывла бѡрдiс,
 Војтѡв шувгiс лок.
 Пелѡј кылис
 Кѡјiнјаслыс шыјас;
 Морѡс пiын
 Ветлѡдлiсны гыјас;
 Вѡли јiрмѡг,
 Лычкiс курыд шѡг.
 ... Вѡт коф лунјас
 Гѡгылтчiсны пыр,
 Ѳта-мѡдсѡ
 Термасѡмѡн вежiг.
 Јенеж вылыс
 Нѡжјѡ леччiгтыр
 Јежыд ешкын
 Мусѡ Ҷикѡз ежiс.

Мујас былѳ,
Муніс кыті вок,
Уна пѳв-нын
Віѳѳдны ме ешти,
Сѳмын некод
Јежыд лымја ешти
Ез-на вужрас,
Бѳрлаң ез-на лок.
Кытѳн сіѳ,
Мыјла абу дыр?
Кушѳм муын
Ветлѳ сѳлѳмшѳрѳ?
Быдлуи кайтис
Мамѳ мијан пыр,
Быдѳн лыдѳим
Сылыс воан пѳра.
Сѳмын весас.
Ѳтчыд рытја дор
Кодыр шонди
Вошис пујас јылыс,
Воис гортѳ
Ыли мујас вылыс
Сѳлѳм дојдан
Гажтѳм јуѳртор.
Војна вылын
Ранитѳма вок,
Белѳј банда
Бышјѳдлѳма сіѳс.
Коді тѳдас
Мыјтѳм тѳрѳ шог,
Кодыр мамлѳн
Усѳ медбур пыс?
Віјсис сіѳ,
Зумыш вѳлі бат,
Чѳјлѳн сивјас
Бѳрдѳмысла гырѳбе,
Менам пышкѳс
Сыркакыліс мырдыс,
Уна мѳвпјас
Кыпѳдис јурсад.

Мыјла абу
Ыжыд ме да јон,
Вына ружје
Мыјла абу кын?
Ескѳ секи
Тѳдліс белѳј пон,
Кодыр кути
Резны свінеч бѳн;
Быд вѳр војтыс
Воѳс ескѳ бѳр
Белѳј гадлы
Косјас вылын мынти,
Муні повтѳг
Бі пышти і щынти,—
Сы јур былѳ
Леңны мед став скѳр...
Зерѳм бѳрын
Кымѳр кызі руд
Јенеж вылыс
Нѳджѳнѳкѳн бырѳ,
Кызі гѳгѳр
Вѳжов бархат луд
Шонди лучѳн
Вералѳмѳн тырѳ,—
Сізі вежсис
Мијан олан кад,
Менам муса
Вѳлнѳј чужан муын,
Кѳнѳ јужыс
Вѳзув клучѳн пуѳ,
Кѳнѳ быдѳн
Нымкоѳасѳ рад.
Сѳлѳм пышкын
Раѳејтана нѳм,
Кызі знамја
Нуа талун воѳѳ,
Морѳс вылын
Ѳзјѳ менам КИМ,
Кызі војын
Ломѳѳ југыд козув.

Тайо луно
Тырыјо ме дао
Лубој враглы
Косо петны воча,

Вокј пыџи
Богны медем воџо,
Врагос џикџ
Жугодоны мед пас.

С. ЈЕРМОЛЈН.

ПАРАШУТИСТКА.

Текодо лебны щощ јујас,
Карјас, сиктјас, му і вџр...
Петан кабинкаыс—улын
Лџзов сындо, море шџр.

Сталној борџас кокјас улад,
Шылыд, вилкыд, кыџи ји.
Тџлыс сащџ чужџм вылад,
Пыко тенгыд кок і ки.

Тџдам: гџрд парашутистка,
Тенад џџлџм абу кын.
Тџдам, зџој те комсомолка,
Помтџм уна тенад вын.

„Ор’ол“ борџас вылын—џтнад;
Оз вен тенџ чызыр тџв.
Текодо мужествоын тенад.
дао те лебны, кыџи нџв.

„Чеччышт!“—локџс приказ теныд.
Увлањ кыскџ тенџ му.
Шумџн локџ телан паныд
Шувгыс вџр і ызгыс ју.

Из моз џџјџ увлањ тџвџан.
Чајтан—зџук... і воас пом...
Сџмын секи вылыс ловџан,
Кодыр воасас шџвклџн зонџ

Трак!—І џебыд кымџр пластџн
Мовкјџ парашутлџн шџвк.
Тенад—комсомолка нывлџн—
Збылџмџ немџвојса мџвп.

ӨТВЫЛЫГ.

Сетөр коѳ җірдалыс сінҗастө тенсыд
Ылысан, том нывка, аҗҗа.
Гажлунѳн пушкыртчис миҗан том олѳм,
Кыҗ тырѳны веж корѳн баҗҗас.

Өтувѳн долыда быдмам ми текѳд
Шуда зев ѳниҗа кадын,
Уҗалам, гажѳдчам, пѳтка моз сылам.
Зарниа сталинскѳј садҗын!

Јенежѳ суҗѳдчыс поҗѳма вѳрын
Орѳҗысны текѳд ми понѳдм.
Виҗѳд-жѳ, ми вылѳ лѳз јенеж вывсан.
Нумҗалѳ зарниа шонѳи.

Муҗлытѳм том кын лучкѳвѳј пила
Рыс коѳ пу сѳвмѳсѳ сунѳ.
Вѳр-јаҗын куҗ пуҗас пѳриѳн гаҗа,
Он тѳдлы луныс кыҗ мунѳ.

Лым коѳѳҗ шылыд пу терыба кырссам—
Кывзысѳс лечыд зев черҗас.
Кѳзинсѳ миҗанлыс Рѳѳина-мамлы
Езыс ва леччѳдас—керҗас.

Атѳѳ тед шуам ми, Рѳѳина-мамлы!
Шуда зев миҗан том олѳм!
Ог вунѳд некѳр ѳерт сѳјѳ ме лунсѳ,
Пыри кор ме комсомолѳ!

Кушѳм кѳт сѳкыдлун муын оз волы—
Миҗанѳс кутны оз вермы.
Сим-сѳдов кымѳр, кѳт пыѳѳстѳм море—
Өтувҗа том вын оз јѳрмы.

Нывкакѳд ѳтлаын җорҗалам миѳ,
Горѳѳја вослалам воҗѳ.
Өтлаын уҗалам, ѳтлаын шојччам.
Ковмас-кѳ: отув-жѳ косѳ!

КОР МІЖАН ВЕСТЫН.

Кор міжан вестын
Шонді зарні којѳ,
Кор пуксіс тани
Шуда оландыр,—
Ме бостса сывны
Кыпыда і збоја,
Мед чужан муѳз
Лебзас сіѳ пыр.

Мед јѳла шыѳн
Јургас менам лїра
Сук парма пѳвсѳд
Сы јылыс быд здук,
Став јѳзыс кодѳс
Раѳејѳѳны мїрас,
Став јѳзлы кодї
Велѳдыс да друг.

Ме бостса сывны
Вынјѳра народѳс,
Јон тышын кодї
Вес ез вошты вїр,
Велїкѳј Сталін
Нудѳѳ пыр кодѳс,
Мезд помѳз тани
Сїгѳртны выл мїр.

Мед менам сылѳм
Шывгас мујас вомѳн,
Кѳн зарні розјѳн
Кїсмѳ вына су.
Мед олас сіѳ
Мїчаѳн да томѳн,
Кыз том да мїча
Став сѳветскѳј му.

Ме бѳрыс медым
Сылас вына горѳн
І кар, і сїкт,
І мїжан вежтас дор,
І гырыс ѳѳѳн
Ужјас вѳчѳм сорѳн
Мед сылас быдѳн—
Версѳѳ јѳз і зор.

І. МОЖЕГОВ.

ШУД ЖЫЛЫГ СЫЛАНКЫВ.

Гажа сълѡм јургѡ вѡльнѡј муын.
Гѡгѡр кыптѡ зѡризалан сад.
Шудсѡ индѡс мѡјан дѡна Сталин.
Гажа кадѡс мѡнам сѡлѡм рад.
Чужѡм вылын ворсѡ долыд вѡрѡј.
Шудла сѡлѡм нѡмкофлунѡн тыр.
Ужѡс оз пов мѡнам зумѡд кѡј.
Долыд ужѡн музѡм ог тѡд пыр.
Враг-кѡ воас бостны чужан муѡс,
Друг-кѡ кыптас мѡјан вылѡ грѡз,
Секѡ збоја мустѡм врагѡс нѡјтны
Сувтас став сѡветскѡј јѡз.

1934 г.
Лит № _____
Вкладн. л. _____

ЖУРИНАЛЫГ

лѣстб.

П. доронѣн. Повѣѣм героѣна (<i>очерк</i>)	5
Ја. Рочев. Нѣколај Сѣдоров (<i>очерк</i>)	12
В. Јухнѣн. Мѣша Чајковскѣј да Грѣша Торопов (<i>очерк</i>)	25
А. Зѣуѣв. Томјозлѣн вожак (<i>очерк</i>)	36
Г. Федоров. Кујѣм поколенѣје (<i>вѣст</i>)	42
Иван Вас. Мыла горѣн (<i>кывбур</i>)	52
А. Габов. Калѣкова сомна јылыс сыланкыв	—
С. Јермолѣн. Кыѣ во (<i>кывбур</i>)	54
С. Јермолѣн. Зорзалѣ му вылын томлун да гаж (<i>кывбур</i>)	55
І. Селков. Јансѣдчѣгѣн (<i>кывбур</i>)	56
Иван Вас. Каѣтылѣм (<i>кывбур</i>)	58
С. Јермолѣн. Парашуѣстка (<i>кывбур</i>)	60
І. Селков. Ѡтвылыс (<i>кывбур</i>)	61
Иван Вас. Кор мѣјан вестын (<i>кывбур</i>)	62
І. Можегов. Шуд јылыс сыланкыв (<i>кывбур</i>)	63

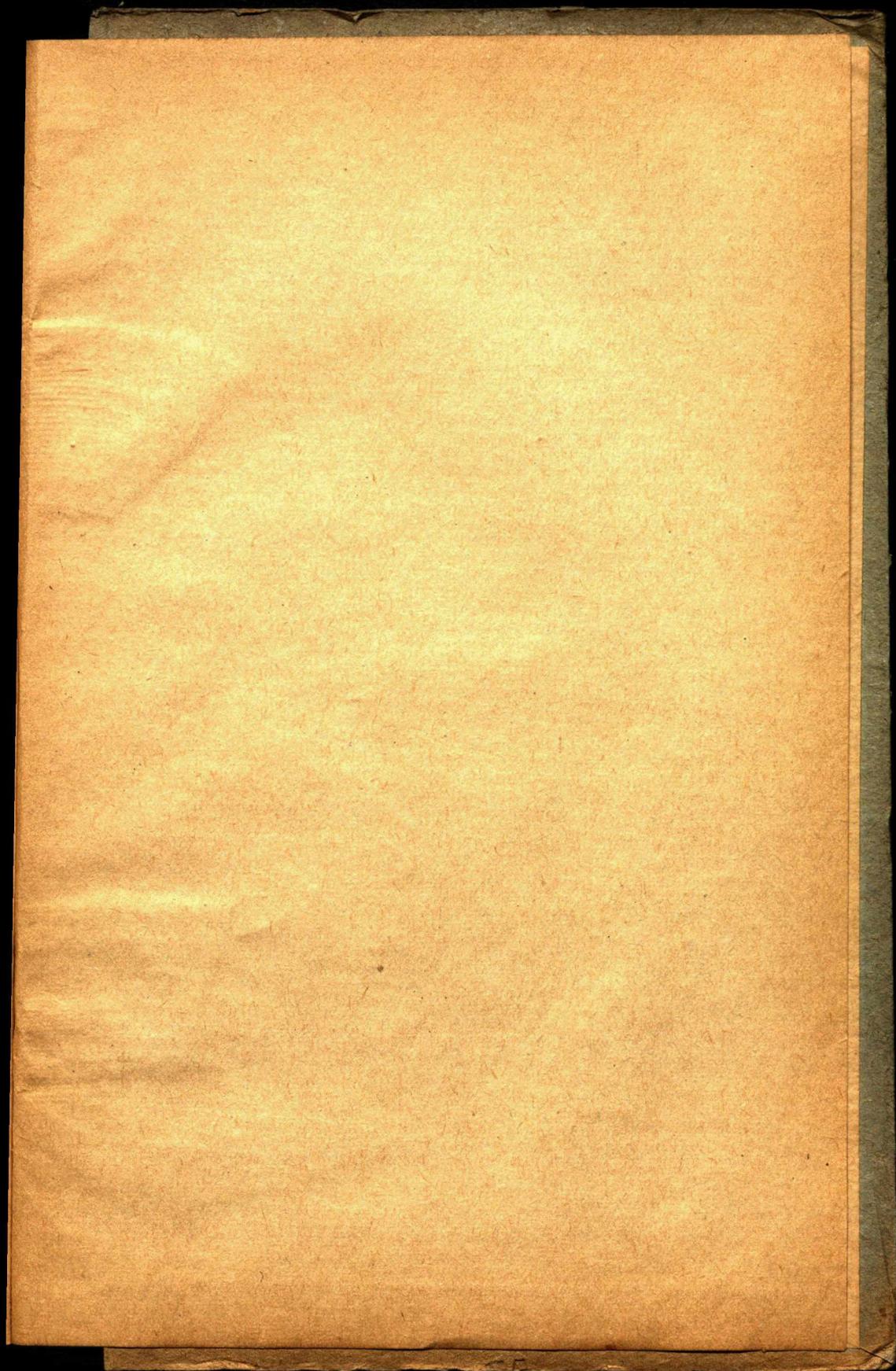
Редколлегия

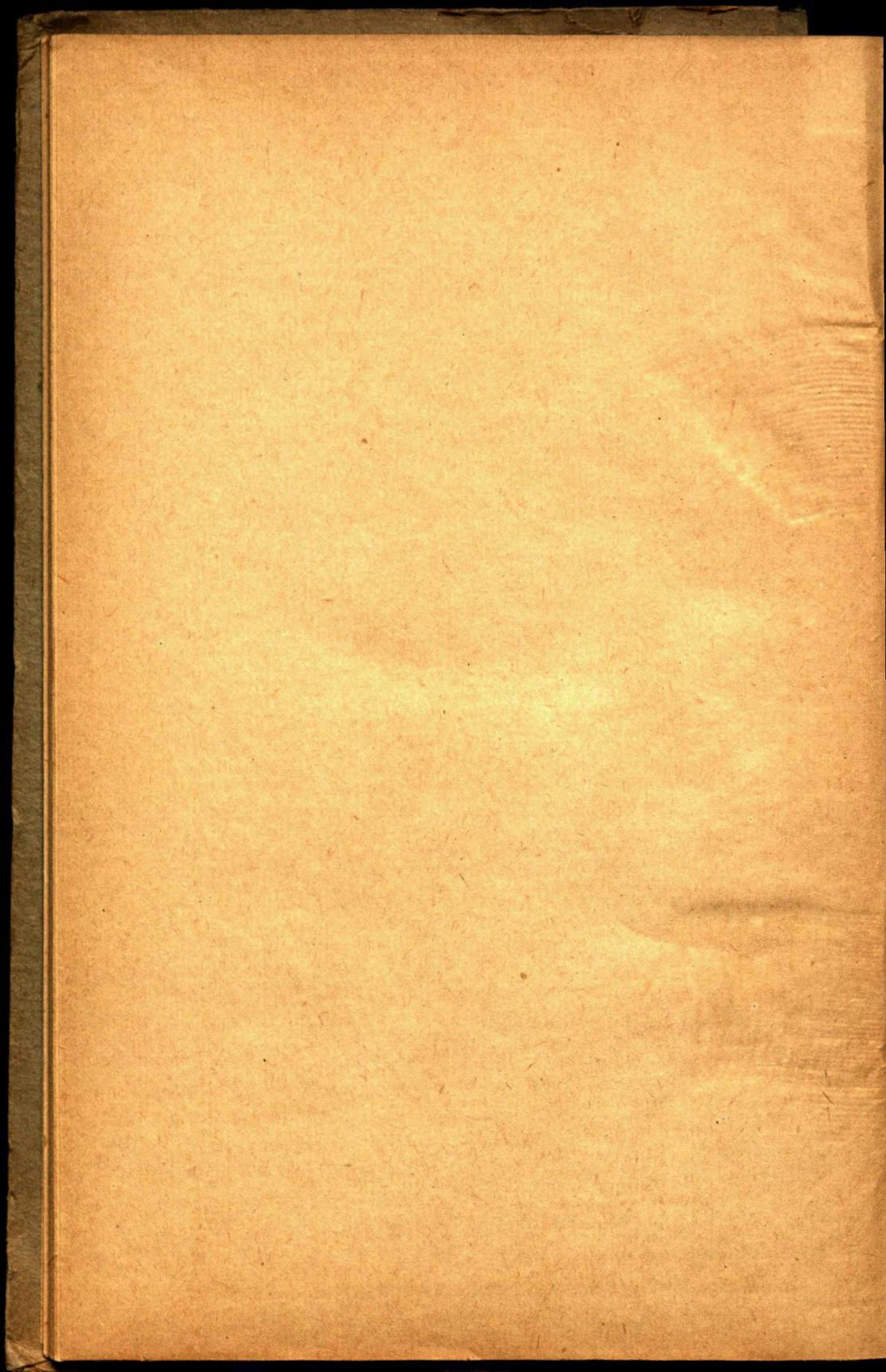
Отв. по выпуску Г. Федоров.

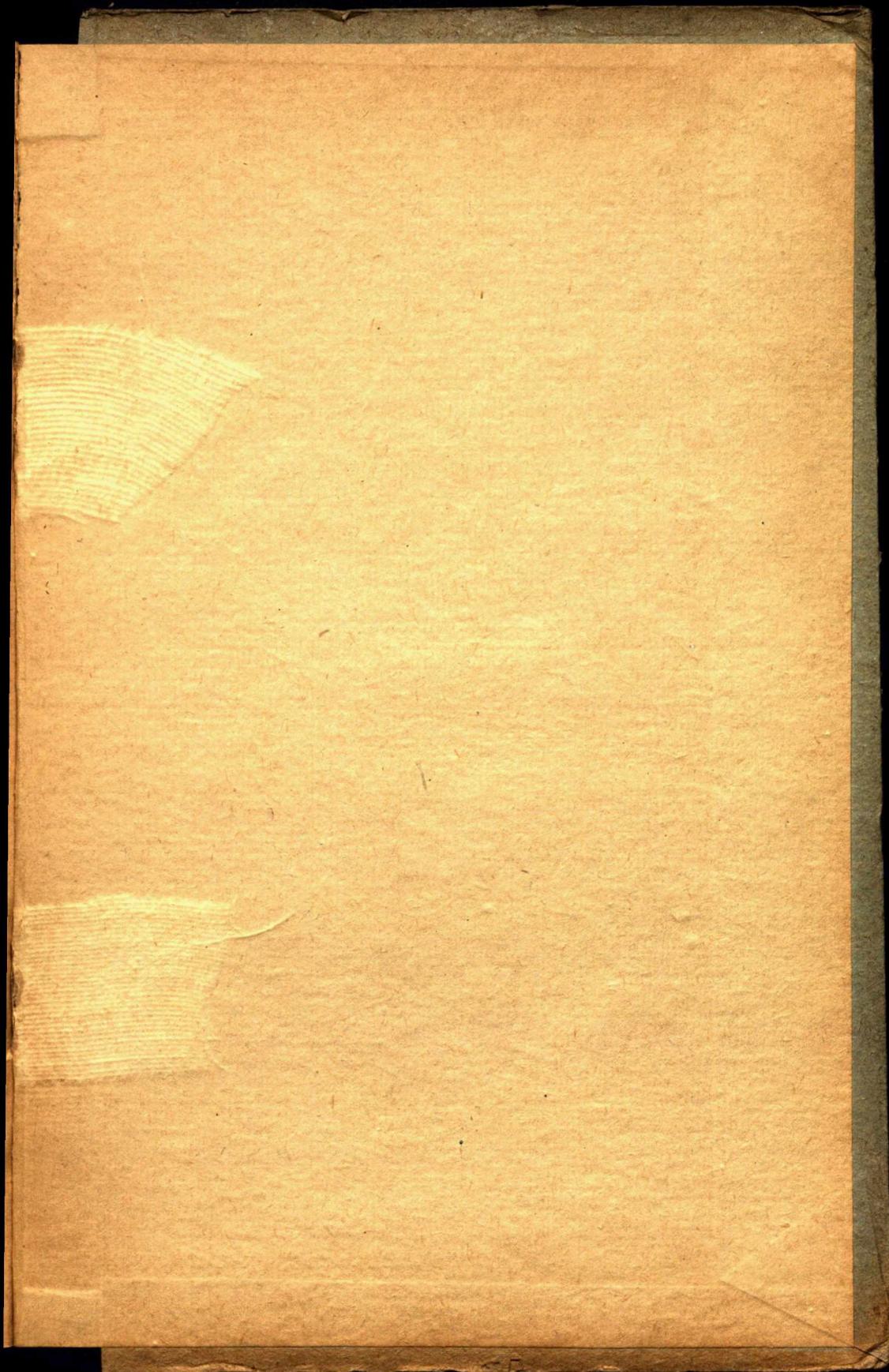
Техред. О. Размыслова.

Уполн. Главлита № 3099. Издание № 174. Слано в производство 13/X-38 г.
Подписано к печати 29/X-38 г. Печ. листов 4. Уч. авт. листов. Тираж
2500 экз. Стат. формат 60×92¹/₁₆. Заказ №2540.

Отпечатано в типографии НКМП. Коми АССР, г. Сыктывкар, Дом печати.

доныс 2 ш. 35 ур.

№ 12233

122-93-651/672

10-

	К-Зыр.
	3-172а